

KARTTAPOHJAISTEN OSALLISTUMISMENETELMIEN
VAIKUTTAVUUS KAUPUNKILUONNON
SUUNNITTELUSSA

LIINA MARTTILA

HELSINGIN YLIOPISTO
BIO- JA
YMPÄRISTÖTIETEELLINEN
TIEDEKUNTA
YMPÄRISTÖEKOLOGIA
PRO GRADU -TUTKIELMA
08.04.2019

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution– Department Ympäristötieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Liina Helinä Marttila			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Karttapohjaisten osallistumismenetelmien vaikuttavuus kaupunkiluonnon suunnittelussa			
Oppiaine – Läroämne – Subject Ympäristöekologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year 04/2019	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 66	
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract</p> <p>Osallistumisella ja vuorovaikutuksella on tärkeä rooli nykypäivän suunnittelussa. Vuonna 2000 voimaan astuneen uuden maankäyttö- ja rakennuslain myötä viimeisen kahden vuosikymmenen aikana osallistumisen merkitys suunnittelussa on korostunut. Riittävien osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen erityisesti kaupunkiluontoa koskevissa kaavahankkeissa on tärkeää – kaupunkiluonto ja viheralueet ovat merkityksellisiä osallisille ja halu osallistua niitä koskeviin suunnitteluhankkeisiin on usein suuri. Osallistumiseen perinteisesti käytettyjä menetelmiä on kuitenkin kritisoitu niiden tehottomuudesta tavoittaa hiljaisempia ihmisryhmiä ja vastata osallisten tarpeisiin. Yhteiskunnan muutoksen ja teknologian kehityksen myötä onkin herännyt tarve kehittää uusia osallistumismenetelmiä, joihin lukeutuvat myös karttapohjaiset osallistumismenetelmät.</p> <p>Karttapohjaiset osallistumismenetelmät, tai karttakyselyt, lukeutuvat yleisnimityksellä PPGIS (<i>public participation geographic system</i>) tunnettuihin paikkatietojärjestelmiä hyödyntäviin osallistumismenetelmiin. Karttapohjaisten osallistumismenetelmien avulla suunnitteluhankkeen osalliset voivat luoda uutta paikkasidonnaista tietoa merkitsemällä ideoitaan, havaintojaan ja kommenttejaan suoraan kartalle. Karttapohjaisten osallistumismenetelmien etuihin kuuluu muun muassa se, etteivät ne sido vastaamista tiettyyn aikaan ja paikkaan ja siten kannustavat matalan kynnyksen osallistumiseen. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät soveltuvat myös käytettäväksi kaupunkiluonnon suunnittelussa. Alueiden merkityksellisyyden ja aktiivisen virkistyskäytön vuoksi kaupunkilaiset omaavat usein niistä runsaasti kokemusperäistä tietoa, jonka keräämiseen karttapohjaiset osallistumismenetelmät tarjoavat tehokkaan keinon.</p> <p>Karttapohjaisten osallistumismenetelmien vaikuttavuutta kaupunkiluonnon suunnittelussa tutkittiin viiden tutkimushaastattelun avulla. Tutkimukseen valittiin viisi päättynyttä tai pian päättyvää kaavahanketta, joissa oli hyödynnetty karttapohjaisia osallistumismenetelmiä: Helsingin yleiskaava 2050, Urban Helsinki -kollektiivin varjoyleiskaava Pro Helsinki 2.0, Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040, Teivaan kylpylähotellin asemakaava ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava. Jokaiseen haastatteluun osallistui 2–3 henkilöä, jotka olivat osallistuneet joko karttakyselyn toteutukseen tai sen tuloksien huomioimiseen lopullisessa kaavassa. Tutkimushaastattelujen avulla haluttiin vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: (1) Onko karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä vaikutusta kaupunkiluonnon suunnittelussa? (2) Onko karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä enemmän vaikutusta kuin perinteisillä osallistumismenetelmillä? (3) Millä edellytyksillä karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttö on tehokasta ja vaikuttavaa?</p> <p>Haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttöön ja kaikki olivat halukkaita käyttämään niitä myös tulevaisuuden kaavahankkeissa. Kyseisten menetelmien vaikuttavuuden ja käytön tehokkuuden havaittiin olevan hyvin tapauskohtaista. Tutkimushaastatteluissa kuultiin sekä onnistuneita että epäonnistuneita esimerkkejä karttakyselyiden vaikuttavuudesta – karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä voidaan siten todeta olevan potentiaalista vaikuttavuutta kaupunkiluonnon suunnittelussa. Suurin osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että monet karttakyselyissä esille tulleista asioista tulivat esille myös muiden osallistumismenetelmien kautta. Vaikka karttakyselyt tarjosivat haastateltavien mukaan myös ainutlaatuista tietoa, niin tekivät myös muut osallistumismenetelmät. Haastateltavat eivät siten kokeneet karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä olleen merkittävästi enemmän vaikutusta kuin perinteisillä osallistumismenetelmillä. Kaikki käytössä olleet osallistumismenetelmät koettiin kuitenkin tärkeiksi ja niiden uskottiin täydentävän toisiaan. Haastateltavat kertoivat myös kohtaamistaan haasteista karttakyselyiden käytössä. Haastateltavien kuvailemat haasteet olivat hyvin samankaltaisia ja kolmanteen tutkimuskysymykseen vastattiinkin näiden haasteiden pohjalta muodostettujen kuuden ohjenuoran avulla, joita noudattamalla suunnittelijoilla on paremman edellytykset toteuttaa onnistunutta ja vaikuttavaa osallistumista karttakyselyiden avulla. Ohjenuorat ovat seuraavat: (1) valitse ajankohta huolella, (2) varaa riittävästi resursseja, (3) suunnittele huolella, (4) panosta tiedottamiseen, (5) maksimoi hyödynnettävyys ja (6) asenne ratkaisee.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että karttapohjaiset osallistumismenetelmät soveltuvat muiden käyttökohteiden ohella hyvin myös kaupunkiluonnon suunnitteluun. Kyseisen menetelmän vaikuttavuus on riippuvainen monesta asiasta ja vuorovaikutusta suunnittelevien tulisi perehtyä aiheeseen huolellisesti mahdollisimman onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi. Karttapohjaisia osallistumismenetelmiä ja niiden vaikuttavuutta tulisi myös tutkia lisää tulevaisuudessa. Erityisesti suunnittelijoille kohdistettu opas karttapohjaisten osallistumismenetelmien käytöstä olisi hyödyllinen kyseisen menetelmän onnistuneen käytön takaamiseksi.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords karttapohjainen osallistumismenetelmä, karttakysely, PPGIS, vaikuttavuus, kaupunkiluonto			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Riikka Puhakka & Heli Saarikoski			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information Tämä pro gradu -tutkielma toteutettiin osana Suomen ympäristökeskuksen selvitystä Suomen akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamaa CORE-hanketta varten.			

1. Johdanto	2
1.1. Tutkimusasetelma ja -kysymykset	4
2. Osallistava suunnittelu	5
2.1. Lakisääteinen vuorovaikutus Suomessa.....	8
2.2. Perinteisten osallistumismenetelmien haasteet	10
2.3. Osallistuminen kaupunkiluonnon suunnittelussa.....	12
2.4. Vaikuttavuuden arviointi.....	14
3. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät.....	16
3.1. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät Suomessa.....	19
3.2. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät kaupunkiluonnon suunnittelussa	22
4. Tutkimusmenetelmät.....	24
4.1. Tutkimukseen osallistuneet hankkeet	25
4.1.1. Helsingin yleiskaava 2050	26
4.1.2. Urban Helsinki -kollektiivin varjoyleiskaava Pro Helsinki 2.0	27
4.1.3. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040	28
4.1.4. Salpausselän Teivaan kylpylähotellin asemakaava.....	29
4.1.5. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava	30
4.2. Aineiston käsittely ja analyysi	31
5. Tulokset ja tulosten tarkastelu.....	32
5.1. Suunnittelijoiden odotukset ja menetelmän hyödyntämisvaihe	33
5.2. Kaupunkiluonnon suunnittelu	35
5.3. Karttakyselyiden vaikuttavuus	36
5.3.1. Helsingin yleiskaava 2050	36
5.3.2. Urban Helsinki -kollektiivin varjoyleiskaava Pro Helsinki 2.0	39
5.3.3. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040	40
5.3.4. Salpausselän Teivaan kylpylähotellin asemakaava.....	42
5.3.5. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava	45
5.4. Kohdatut haasteet.....	47
5.5. Onnistumisen edellytykset	52
6. Loppupäätelmät.....	56
7. Kiitokset	59
8. Kirjallisuus	59
9. Liitteet	64

1. Johdanto

Osallistumisen ja vuorovaikutuksen mahdollistaminen on tärkeä osa nykypäivän suunnittelua. Osallistavalla suunnittelulla tarkoitetaan yhteisön jäsenien sisällyttämistä suunnitteluun hyödyntäen erilaisia osallistumismenetelmiä. (Rowe & Frewer 2004) Osallistuminen tarjoaa monia hyötyjä sekä osallistujille että suunnittelijoille: suunnitteluun osallistuminen tarjoaa kaupunkilaisille vaikutuskanavan, vahvistaa heidän ja päättäjien välistä luottamusta ja ehkäisee konflikteja. Suunnittelijoille osallistuminen tarjoaa edellä mainittujen hyötyjen lisäksi myös uutta kokemusperäistä tietoa, joka voi olla hyödyksi suunnittelussa. (Ympäristöministeriö 2007) Kiinnostus osallistumista ja vuorovaikutusta kohtaan on lisääntynyt ympäri maailmaa viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana sekä tutkijoiden että suunnittelijoiden keskuudessa (Rowe & Frewer 2004). Suomessa vuonna 2000 voimaan astunut uusi maankäyttö- ja rakennuslaki on korostanut osallistumisen mahdollistamista ja siten lisännyt osallistumisen roolia kaava-suunnittelussa (Arola 2002; Bäcklund ym. 2002).

Asuttuja alueita koskevilla suunnitteluhankkeissa käsitellään yleensä myös kaupunkiluontoa. Kaupunkiluonnolla tarkoitetaan useita urbaaneissa paikoissa sijaitsevia viheralueita, kuten puistoja, puutarhoja ja hautausmaita (Roy, Byrne & Pickering 2012). Kaupunkiluonto tarjoaa monia hyötyjä kaupungille ja sen asukkaille: viheralueiden tarjoamat ekosysteemipalvelut auttavat vastaamaan kaupungistumisen tuomiin haasteisiin (Fuller & Gaston 2009) ja niiden luomat virkistysmahdollisuudet ovat tärkeitä kaupunkilaisille (Balram & Dragičević 2005). Osallistumisen mahdollistaminen kaupunkiluonnon suunnittelussa on tärkeää, sillä alueiden merkityksellisyyden vuoksi kaupunkilaisilla on usein suurempi halu osallistua niiden kuin muiden alueiden suunnitteluun (Balram & Dragičević 2005). Osallistuminen kaupunkiluonnon suunnittelussa tarjoaa monia etuja myös suunnittelijoille. Kaupunkilaisten tyytyväisyys viheralueisiin ja niiden suunnitteluun lisää kyseisten alueiden käyttöä, ehkäisee konflikteja ja voi tarjota rahoitusmahdollisuuksia tuleviin projekteihin. (Viherympäristöliitto ry 2017)

Osallistumismenetelmien vaikuttavuutta tulee arvioida niiden tehokkaan hyödyntämisen ja uusien menetelmien kehityksen kannalta (Kahilta-Tani ym. 2015). Osallistumismenetelmien vaikuttavuuden arviointi on kuitenkin haastavaa, sillä ne usein räätälöidään jokaista hanketta varten niiden tarpeita vastaaviksi (Rowe & Frewer 2000). Lisäksi suurin osa osallistumismenetelmien vaikuttavuutta käsittelevistä tutkimuksista on keskittynyt tarkastelemaan menetelmien yhteiskunnallisia ja sosiaalisia vaikutuksia ympäristöllisten vaikutuksien sijasta (Koontz & Thomas 2006). Osallistumismenetelmien pätevyyden arvioimiseksi on kuitenkin kehitetty viitekehyksiä, joista Rowen ja Frewerin (2000) määrittelemiä kriteerejä käsitellään tässä työssä.

Nykytuotoinen osallistuminen ja siinä käytettävät osallistumismenetelmät ovat keränneet osakseen runsaasti kritiikkiä. Monipuolisista menetelmistä huolimatta osallistujajoukko jää usein yksipuoliseksi (Staffans 2004). Syynä tähän nähdään nykyisten osallistumismenetelmien eksklusiivisuus: monet menetelmät vaativat osallistujia sitoutumaan tiettyyn aikaan ja paikkaan (Kahila-Tani ym. 2016) eikä julkinen puhuminen ole kaikille luontaista (Staffans 2004). Yhteiskunnan muutos ja teknologian kehitys on johtanut tarpeeseen kehitellä myös uusia tehokkaampia osallistumismenetelmiä. Tämä muutos on johtanut myös paikkatietojärjestelmien hyödyntämiseen osana osallistumista. Paikkatietojärjestelmiä hyödyntävien osallistumismenetelmien avulla voidaan kerätä suuret määrät uutta kokemuspäistä tietoa pienellä vaivalla. (Kytä & Kahila 2006)

Paikkatietojärjestelmiä hyödyntäviä osallistumismenetelmiä, kuten tässä työssä käsiteltäviä karttapohjaisia osallistumismenetelmiä, kutsutaan usein kattotermillä PPGIS (*public participation geoinformatic system*) tai PGIS (*participation geoinformatic system*) (Sieber 2006). PPGIS tarkoittaa geoinformatiikan tieteen alaa, jossa geospaatialisia järjestelmiä hyödyntämällä yhteisö voi osallistua ja vaikuttaa julkisiin prosesseihin (Tulloch 2007). Karttapohjaisten osallistumismenetelmien suosio on kasvanut runsaasti viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana ja niistä on tullut yksi tehokkaimmista menetelmistä kerätä runsaasti uutta paikkasidonnaista tietoa (Brown 2012; Brown & Kytä 2014). Karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä on monia etuja muihin

osallistumismenetelmiin nähden: osallistuminen voidaan toteuttaa ilman aika- ja paikkasitoumuksia (Kingston ym. 2000), tavoitetun joukon määrä on usein suurempi ja edustavuus parempi, sillä vaikeasti tavoitettavien ihmisryhmien tavoittaminen on helpompaa (Brown & Kyttä 2014).

Karttapohjaiset osallistumismenetelmät ovat hyödyllisiä myös kaupunkiluonnon suunnittelussa: luontoalueiden merkityksellisyyden vuoksi kaupunkilaisilla on usein runsaasti mielipiteitä ja kokemusperäistä tietoa näistä alueista (Brown, 2012; Fagerholm ym. 2012). Suomessa karttapohjaisia osallistumismenetelmiä on käytetty eniten yleiskaavoituksessa ja asemakaavoituksessa – viheraluesuunnittelu oli vasta seitsemänneksi suosituin käyttökohde (Kahila ym. 2018). Yleis- ja asemakaavojen kaava-alueisiin kuuluu kuitenkin myös viheralueita, jolloin kyseisten osallistumismenetelmien hyödyntäminen kaupunkiluonnon suunnittelussa on vakiintunutta Suomessa. Sieberin mukaan (2006) karttapohjaisiin osallistumismenetelmiin liittyvän tutkimuksen heikoin osa-alue on kyseisten menetelmien vaikutusten arviointi. Tässä tapaustutkimuksessa tutkitaan karttapohjaisten osallistumismenetelmien vaikuttavuutta ja siihen vaikuttavia asioita viiden tutkimushaastattelun avulla. Tutkimuksen tuloksien toivotaan tuovan valoa vaikuttavuuteen liittyviin asioihin ja tarjoavan neuvoja suunnittelijoille karttapohjaisten osallistumismenetelmien tehokkaasta hyödyntämisestä tulevaisuudessa.

1.1. Tutkimusasetelma ja -kysymykset

Osallistumisen ja vuorovaikutuksen roolin lisääntyessä suunnittelussa on tarpeellista tutkia tämän kehityksen myötä syntyneiden uusien osallistumismenetelmien toimivuutta ja vaikuttavuutta. Näihin uusiin osallistumismenetelmiin lukeutuvat myös tässä tutkimuksessa käsitellyt paikkatietoa hyödyntävät karttapohjaiset osallistumismenetelmät. (Kyttä & Kahila 2006) Tämän tapaustutkimuksen tavoitteena on tutkimushaastattelujen avulla

tarkastella karttapohjaisten osallistumismenetelmien vaikuttavuutta Suomessa viidessä kaavahankkeessa ja vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1) *Onko karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä vaikutusta kaupunkiluonnon suunnittelussa?*

2) *Onko karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä enemmän vaikutusta kuin perinteisillä osallistumismenetelmillä?*

3) *Millä edellytyksillä karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttö on tehokasta ja vaikuttavaa?*

Tämä tutkimus liittyy Suomen akatemian strategisen neuvoston rahoittamaan valtakunnalliseen CORE-hankkeeseen, joka tutkii ja kehittää julkisen vallan, kansalaisten ja yritysten välistä yhteistoimintaa ympäristösuunnittelussa ja päätöksenteossa (Collaboration 2018). Suomen ympäristökeskus (SYKE) on mukana hankkeessa tutkimassa yhteistoiminnallisia tietokäytäntöjä, jonka yhteydessä toteutettiin selvitys karttapohjaisten osallistumismenetelmien käytöstä Suomen kaupungeissa ja kunnissa. Tässä pro gradu -tutkielmassa käytetään SYKE:n selvitystä varten kerättyä haastatteluaineistoa, teoreettisen osuuden kuitenkin painottuessa osallistumisen merkitykseen ja vaikutukseen erityisesti kaupunkiluonnon suunnittelussa.

2. Osallistava suunnittelu

Osallistuvalla suunnittelulla tarkoitetaan sellaista suunnittelun muotoa, jossa osallisille annetaan mahdollisuus osallistua suunnitteluun. Osallisella taas tarkoitetaan sellaista ihmistä tai ihmisryhmää, joiden elämään kaavasunnittelulla voi olla vaikutusta. (Bäcklund ym. 2002) Rowe ja Frewer (2004) ovat määritelleet osallistumisen suunnittelussa (*public participation*) seuraavasti: ”*Osallistuminen voidaan yleisellä tasolla määritellä käytäntönä, jossa yhteisön jäseniä konsultoidaan ja sisällytetään asialistojen määrittelyyn, päätöksentekoon ja menettelytapojen muodostamiseen toimintaperiaatteita kehittävässä*

organisaatioissa tai instituutioissa.” Osallistumisen voidaan nähdä kuuluvan osaksi länsimaista demokraattista yhteiskuntaa, jossa ihmisillä on oikeus vaikuttaa myös kaavoitukseen liittyvien asioiden käsittelyyn (Loikkanen ym. 1997). Osallistavan suunnittelun nähdään saaneen alkunsa suunnittelun kohtaamista poliittisista ongelmista ja päättäjien havainnosta, että perinteisesti käytetyt tieteelliset ja asiantuntijapohjaiset suunnitteluratkaisut eivät aina johda kaikkia osapuolia tyydyttävään lopputulokseen. Suunnitteluprosesseissa päättäjät kohtaavat usein ongelmia, jotka liittyvät arvovalintoihin, muuttuvan ympäristön synnyttämiin konflikteihin ja osapuolten eriäviin näkökulmiin – osallistavan suunnittelun lähtökohtana onkin erilaisten arvojen ja intressien yhteensovittaminen sekä keskustelun avaus osapuolten välillä. (Pakarinen 2002)

Ympäristöhallinnon ohjeessa (2007) osallistumisesta yleis- ja asemakaavoituksessa on käsitelty kattavasti osallistumisen tuomia hyötyjä. Osallistuminen voi tuottaa runsaasti uutta tietoa asukkaiden mielipiteistä ja tarpeista, joita suunnittelijat voivat käyttää hyödyksi kaavatyössä. Tämä tieto täydentää asiantuntijoilta saatua tietoa ja tarjoaa uusia näkökulmia suunnitteluun. Etenkin poliittisessa mielessä on tärkeää, että jokaista osallista ihmisryhmää kuullaan ja eri mahdollisuuksia punnitaan. Osallistumismahdollisuus auttaa myös pitämään osalliset tyytyväisinä vuorovaikutukseen ja suunnitteluun. Etenkin kaavatöissä, jotka koskevat paljon keskustelua herättäviä konfliktialueita, pelkkä seuraamismahdollisuus ei välttämättä tyydytä osallisten tarpeita. (Ympäristöministeriö 2007) Osallistumisella onkin merkittävä rooli konfliktien ratkaisussa. Konfliktit synnyttävät usein eri osapuolien välille jännitteitä, joiden ratkaisuisissa avoin ja monipuolinen vuorovaikutus on tärkeää. (Peltonen ym. 2012) Tehokkaalla osallistumisella voidaan yleisellä tasolla saavuttaa myös monia yhteiskunnallisia etuja, kuten luottamuksen, demokratian ja kansalaistoiminnan vahvistumista (OECD 2001). Osallistuminen vahvistaa osallisten luottamusta siihen, että heidän mielipiteensä halutaan kuulla, todella kuullaan ja myös tuodaan päättäjien tietoon. Lisääntynyt luottamus ja yhteisymmärrys eri tahojen välillä tekee myös kaavaprojektin tuloksista helpommin hyväksyttäviä, vaikka ne eivät olisikaan mieluisia. (Ympäristöministeriö 2007)

Osallistumista voi tapahtua monella eri tasolla. Kuvassa 1 on esitetty ympäristöministeriön ohjeessa kuvattuja osallistumisen tasoja ja niissä yleisesti käytettyjä osallistumismenetelmiä (Ympäristöministeriö 2007). Yksinkertaisimmillaan päättäjät voivat tehostaa kansalaisille tiedotusta. Päättäjien keskuudessa on kuitenkin alettu lisääntyvissä määrin ymmärtämään, että korkeamman tason osallistuminen, kuten kansalaisten kuuleminen kohderyhmien ja kyselyiden avulla, on suotavaa. (Rowe & Frewer 2000; Ympäristöministeriö 2007) Osallistumista ja vuorovaikutusta yhteiskunnallisena ilmiönä on tutkittu runsaasti ympäri maailmaa. Yhteiskunnan ja teknologian kehitys on vaatinut myös osallistumismenetelmiä kehittämään. Jo olemassa olevien osallistumismenetelmien rinnalle on ryhdytty kehittelemään toimivampia ratkaisuja, jotka vastaisivat vuorovaikutusta koskeviin muuttuneisiin odotuksiin. Uusien osallistumismenetelmien kehitys on herättänyt keskustelua myös paikkatietojärjestelmien hyödyntämisestä kokemuseräisen tiedon hyödyntämisestä suunnittelussa. (Kytö & Kahila 2006) Tällaisiin uusiin osallistumismenetelmiin kuuluvat myös tässä työssä käsitellyt karttapohjaiset osallistumismenetelmät eli karttakyselyt.

Kuva 1. Osallistumisen eri tasoja ja osallistumismenetelmiä (Ympäristöministeriö 2007)

Kansalaisten osallistuminen ja sen rooli päätöksenteossa on viimeisen parin vuosikymmenen aikana herättänyt paljon keskustelua. Lisääntynyt kiinnostus aiheeseen voi Rowen & Frewerin (2004) mukaan johtua kahdesta asiasta: havainnosta siitä, että osallistuminen kuuluu ihmisoikeuksiin demokraattisessa yhteiskunnassa (Laird 1993; Perhac 1998) tai siitä, että epäsuositut menetelmät johtavat epäluottamukseen ja konflikteihin (Kasperson ym. 1992). Osallistumiseen ja vaikuttamiseen on aina liittynyt haasteita, joista suurimmaksi voidaan nähdä suunnittelijoiden ja asukkaiden väliset kommunikaatio-ongelmat – jo eri tahojen asiantuntijoiden, suunnittelijoiden ja päättäjien välinen kommunikaatio voi olla haastavaa. Asiantuntijoiden ja suunnitteluun osallistuvien kaupunkilaisten lähtökohdat poikkeavat usein merkittävästi toisistaan, mikä vaikeuttaa kommunikaatiota entisestään. Muiden tahojen ymmärtäminen ei kuitenkaan selitä kaikkia ongelmia. Osallistuminen voidaan usein helposti nähdä myös yksipuolisena, epäreiluna ja turhana. (Bäcklund ym. 2002)

2.1. Lakisääteinen vuorovaikutus Suomessa

Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa on ollut osana Suomen lainsäädäntöä jo kauan. Viimeisen parin vuosikymmenen aikana osallistumisen ja vuorovaikutuksen rooli on kuitenkin korostunut merkittävästi vuonna 2000 voimaan astuneen uuden maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 1999/132) myötä (Arola 2002; Bäcklund ym. 2002; Peltonen ym. 2012). Nykyistä maankäyttö- ja rakennuslakia edeltänyt rakennuslaki astui voimaan vuonna 1959. Yhteiskunnan ja sen tarpeiden muuttuessa alkuperäiseen rakennuslakiin tehtiin vuosikymmenien ajan useita muutoksia, jotka johtivat lain muuttumiseen vaikeaselkoiseksi ja sekavaksi. Uuden maankäyttö- ja rakennuslain valmistelussa haluttiin huomioida erityisesti kestävän kehityksen ja elinkaariajattelun tavoitteet sekä vuorovaikutteisen suunnittelun varmistaminen. (YmVM 6/1998) Ympäristövaliokunnan uutta maankäyttö- ja rakennuslakia koskevan mietinnön (YmVM 6/1998) yleisperusteluissa on kuvattu kansalaisten

osallistumismahdollisuuksia kaavoituksessa. Mietinnössä on eritelty keille ja milloin on tarjottava mahdollisuus osallistua suunnitteluun. Mietinnössä on esimerkiksi todettu seuraavasti: *”Kaavan valmisteluvaiheessa on alueen maanomistajille sekä niille, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, varattava tilaisuus joko kirjallisesti tai suullisesti lausua mielipiteensä asiasta. Laatimisvaiheen kuulemisen yhteydessä voivat mielipiteensä asiasta esittää muutkin kunnan jäsenet ja kaikki ne, joiden oloihin ratkaisulla on vaikutusta.”* (YmVM 6/1998)

Vuonna 2000 voimaan astuneen uuden maankäyttö- ja rakennuslain vuorovaikutteisuus näkyy jo lain yleisissä tavoitteissa: *”Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.”* (MRL 1999/132 § 1). Laissa käsitellään kaavoitusmenettelyn vaatimaa vuorovaikutusta ja tiedottamista kattavasti. Yleisissä säännöksissä vuorovaikutusta ja tiedottamista kuvataan seuraavasti: *”Kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, siten kuin jäljempänä tässä laissa säädetään.”* (MRL 1999/132 § 6) ja *”Kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.”* (MRL 1999/132 § 6). Laissa myös esitetään, että *”Kaavaa laadittaessa tulee riittävän aikaisessa vaiheessa laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista.”* (MRL 1999/132 § 63).

Uudesta maankäyttö- ja rakennuslaista huolimatta vuorovaikutus ja osallistuminen ovat keränneet osakseen kritiikkiä. Koskiahon ym. (1999) mukaan uuden maankäyttö- ja rakennuslain lähtökohdat vuorovaikutukselle ovat liian naiivit ja laki ei huomioi riittävästi konfliktitilanteita. Vuorovaikutus voi suunnittelijoiden asenteista riippuen olla myös täysin tyhjänpäiväistä ja sen perimmäisenä tarkoituksena voi olla pitää kaupunkilaiset tyytyväisenä. Näiden havaintojen

perusteella Koskiaho ym. (1999) väittää, ettei uusi maankäyttö- ja rakennuslaki uudistuksistaan huolimatta välttämättä tehosta osallistumista ja vuorovaikutusta hyväksi nähdyllä tavalla. Koskiahon toisen aiheesta kirjoittaman tekstin (2002) mukaan maankäyttö- ja rakennuslaki ei määrittele riittävästi, mitä osallistumisella todella tarkoitetaan: ainut laissa mainittu osallistumismenetelmä on mielipiteen lausunta. Suunnittelijat ja päättäjät voivat siten vaihtelevasti tulkita lakia, mikä voi pahimmillaan johtaa siihen, että lähes mikään ei muutu osallistumisen kannalta (Koskiaho 2002).

2.2. Perinteisten osallistumismenetelmien haasteet

Perinteisiksi osallistumismenetelmiksi mielletään usein lakisääteiset yleisötilaisuudet ja monet muut vakiintuneet vuorovaikutuskeinot. Ympäristöministeriö on luetellut julkaisussaan ”Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa” (2007) Suomessa yleisimmin käytettyjä osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmiä (Kuva 1), joihin lukeutuvat muun muassa palautelomakkeet, kyselyt, haastattelut, yleisötilaisuudet, työpajat ja verstaat, kaavakävelyt, seminaarit ja paneelit. Lain säätämä vuorovaikutus ja osallistuminen voidaan kuitenkin nähdä myös haasteellisena. Siitä huolimatta, että uusi maankäyttö- ja rakennuslaki on tuonut paljon uusia osallistumismenetelmiä käytäntöön, nämä menetelmät voidaan kuitenkin nähdä riittämättöminä (Staffans 2004). Arolan (2002) mukaan vaikuttaakin usein siltä, että lain puitteissa tapahtuneet vuorovaikutteiset kohtaamiset eivät ole riittäviä ja laissa säädetyt minimivaatimukset on mahdollista täyttää hyvin muodollisella tai määrältään vähäisellä vuorovaikutuksella. Vaikka uusi maankäyttö- ja rakennuslaki mahdollistaa monipuolisen vuorovaikutuksen, se ei kuitenkaan ota kantaa käytettyjen menetelmien laatuun ja tehokkuuteen. Osallistumismahdollisuuksien luominen ei siten automaattisesti johda aktiiviseen ja onnistuneeseen vuorovaikutukseen. (Hynynen 2000; Peltonen ym. 2012)

Vaikka erilaisten osallistumismenetelmien tarjonta on usein runsas, ne eivät kuitenkaan pysty houkuttelemaan monipuolista osallistujajoukkoa tai vastaamaan osallisten tarpeisiin (Staffans 2004). Yleisötilaisuuksien vaatima läsnäolo ja tiettyyn aikaan ja paikkaan sitoutuminen vähentää halukkaiden osallistujien määrää ja vahvistaa monien mielikuvaa osallistumisen eksklusiivisesta luonteesta (Kahila-Tani ym. 2016). Osalliset myös usein kokevat perinteiset osallistumismenetelmät haastavaksi ympäristöksi saada oma ääni kuuluviin. Olosuhteiden myötä tilaisuuksiin hakeutuu lähinnä vahvamielipiteisiä ihmisiä, joille julkinen puhuminen on luontevaa. Kaikki eivät kuitenkaan ole halukkaita ilmaisemaan mielipiteitä julkisesti ja asettumaan kritiikin kohteeksi. (Staffans 2004) Hiljaisemmat kansalaiset jäävät siten helposti usein taka-alalle, jolloin osallistumisen tasa-arvon turvaaminen on haastavaa (Kingston 2007).

Myös suunnittelijoiden näkökulmasta asukkaiden aktivoiminen osallistumaan perinteisten osallistumismenetelmien kautta voi olla haastavaa. Tarjolla olevat osallistumismenetelmät vaikuttavat merkittävästi osallisten osallistumisintoon: kotiin postitettaviin kyselylomakkeisiin vastataan mieluummin kuin saavutaan paikan päälle yleisötilaisuuksiin. (Kyttä & Kahila 2006) Osallistumisaktiivisuuteen on huomattu vaikuttavan myös niin kutsuttu NIMBY-ilmiö (*not in my backyard*), jonka mukaisesti ihmiset aktivoituvat vain sellaisissa asioissa, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti heidän omaan elämäänsä. (Kyttä & Kahila 2006; Niemenmaa 2002; Rinkinen 2004) Perinteisten osallistumismenetelmien järjestäminen on myös usein työlästä ja aikaa vievää. Uuden maankäyttö- ja rakennuslain ja osallistumistarpeiden myötä uusille menetelmille onkin tullut kysyntää sekä suunnittelijoiden että osallistujien puolesta. Uusien menetelmien avulla voidaan pienemmällä vaivalla saada edustavampaa ja kattavampaa tietoa osallisten toiveista ja huolista. (Kyttä & Kahila 2006)

2.3. Osallistuminen kaupunkiluonnon suunnittelussa

Kaupungistuminen eli urbanisaatio on johtanut siihen, että yhä useampi ihminen asuu kaupungissa. Kaupungistumisen myötä monet ympäristöongelmat ovat lisääntyneet merkittävästi ja vaikuttaneet negatiivisesti niin ympäristöön kuin kaupungeissa asuvien ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Näihin ongelmiin on ryhdytty etsimään ratkaisuja kaupunkiluonnon ja viheralueiden kautta. (Viherympäristöliitto ry 2017) Kaupunkiluonnolla tarkoitetaan urbaaneilla alueilla sijaitsevia viheralueita. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi puistot, ojen ja jokien törmät, puut ja puutarhat. Myös hautausmaat ja luonnonsuojelualueet luetaan kaupunkiluonnoksi, kuten myös vihreän infrastruktuurin kehityksen myötä yleistyneet viherkatot, -seinät ja -käytävät. (Roy, Byrne & Pickering 2012) Kaupunkiluonnolla on tärkeä rooli sen tarjoamien ekosysteemipalveluiden avulla vastata kaupungistumisen tuomiin haasteisiin. (Fuller & Gaston 2009) Ekosysteemipalveluilla tarkoitetaan sellaisia palveluita ja hyödykkeitä, joita ihmiset johtavat suoraan tai epäsuorasti luonnollisesti toimivista ekosysteemeistä (Costanza ym. 1997). Kaupunkiluonnon tarjoamiin ekosysteemipalveluihin lukeutuvat muun muassa ilmaston, ravinteiden ja vesivarojen säätely, tulvien ehkäisy, päästöjen ja jätteiden sitominen ja hajotus sekä elinympäristöjen luominen (Costanza ym. 1997). Viheralueet tarjoavat myös monia sosiaalisia ja kulttuurisia ekosysteemipalveluita, kuten useita terveysetuja (Bedimo-Rung ym. 2005; Tzoulas ym. 2007), virkistysmahdollisuuksia ja mahdollisuuksia tiedekasvatukseen, tutkimukseen ja koulutukseen (Bolund & Hunhammar 1999).

Kaupunkiluonto ja viheralueet ovat usein merkityksellisiä ja tärkeitä kaupunkilaisille. Ne kuuluvat olennaisesti kaupunkien tarjoamiin palveluihin, joiden käyttö on kaikille avointa ja ilmaista. Hyvin hoidetut viheralueet tukevat asukkaiden terveellisiä elämäntapoja, luontoyhteyttä, yhteenkuuluvuuden tunnetta oman yhteisön sisällä ja hyvinvoivan asuinalueen muodostumista. Kaupunkiluonnon tarjoamien hyötyjen maksimoinnin kannalta onkin tärkeää, että alueita ollaan halukkaita kehittämään – kehitys voidaan nähdä sijoituksena tulevaisuuteen, sillä monet viheralueiden tarjoamista hyödyistä hyödyttävät myös

pitkällä tähtäimellä. (Viherympäristöliitto ry 2017) Koulutuksen ja ympäristötietoisuuden lisääntyminen on johtanut lisääntyneeseen aktiivisuuteen ja osallistumisvaatimuksiin viheralueiden suunnittelun suhteen – yhä useammat kaupunkilaiset vaativat aktiivisempaa roolia kaupunkiluontoa koskevissa suunnitteluprojekteissa. Myös suunnittelijoiden keskuudessa on alettu huomata, että kaupunkilaisten positiivinen asenne kaupunkiluontoa ja viheralueita kohtaan johtaa myös usein siihen, että halu osallistua niitä koskeviin suunnitteluhankkeisiin on suuri. (Balram & Dragičević 2005)

Kaupunkilaisten tyytyväisyyden ja toiveiden huomioimisen kannalta on erittäin tärkeää, että suunnittelijat mahdollistavat riittävät osallistumismahdollisuudet kaupunkiluonnon suunnittelussa, kaavoituksessa ja kunnossapidossa (Viherympäristöliitto ry 2017). Viherympäristöliitto ry:n suomentamassa WHO:n toimintaoppaassa (2017) on kattavasti lueteltu perusteluja tehokkaan osallistumisen puolesta. Oppaan mukaan suunnittelijoiden tulee pitää mielessä, että suunnittelua tehdään yhdessä kaupunkilaisten kanssa ja onnistuneesta osallistumisesta voi seurata monia positiivisia asioita. Kun viheralueiden käyttäjien tarpeita ja toiveita kuunnellaan, se lisää myös kyseisten alueiden käyttöastetta. Myös sidosryhmien osallistaminen voi oppaan mukaan tarjota monia mahdollisuuksia. Yhteistyö useiden tahojen kanssa voi edistää kaupunkiluonnon suunnittelua ja ehkäistä niistä johtuvia haittoja sekä tarjota rahoitusmahdollisuuksia tulevia kaupunkiluontoprojekteja varten. Opas kuitenkin kehottaa suunnittelijoita muistamaan, että osallistamista varten tulee varata riittävästi resursseja ja tiedottamiseen kannattaa panostaa. Osallistujille kannattaa oppaan mukaan tehdä etenkin selväksi se, ettei jokaisen toiveita voida toteuttaa ja lopputuloksessa pyritään mahdollisimman monia miellyttävään kompromissiin. (Viherympäristöliitto ry 2017) Yksi tärkeimmistä osallistumisen hyödyistä on kuitenkin sen hyödyllisyys suunnittelun kannalta: kaupunkilaisilla on runsaasti kokemusperäistä tietoa erityisesti luontoalueista. Tämä tieto on usein suunnittelun kannalta arvokasta, sillä siinä korostuvat aineettomat, kulttuuriset ja rahassa mittaamattomat asiat, joita ei tyypillisesti oteta suunnittelussa riittävästi huomioon. (Brown 2012; Fagerholm ym. 2012)

2.4. Vaikuttavuuden arviointi

Osallistumismenetelmien käyttöä on tärkeä arvioida niiden vaikuttavuuden ja tehokkuuden määrittämiseksi. Vaikuttavuuden arviointi on tärkeää myös uusien osallistumismenetelmien kehittämisen kannalta; uusia osallistumismenetelmiä tulisi kehittää enemmän jo käytössä olevien menetelmien hyötyjen ja haittojen pohjalta. Vaikka uusia osallistumismenetelmiä on viimeisen vuosikymmenen aikana kehitetty runsaasti, tutkimus niiden vaikuttavuudesta on jäänyt vajavaiseksi. (Kahila-Tani ym. 2015) Osallistumismenetelmien vaikuttavuuteen liittyvistä tutkimuksista suurin osa on keskittynyt ympäristövaikutuksien sijasta kartoittamaan niiden sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten vaikutuksia luottamukseen ja sosiaaliseen pääomaan (Koontz & Thomas 2006). Osallistumisprosessien tulokset ovat myös usein vaikeasti mitattavia ja tapauskohtaisen luonteensa vuoksi niitä on vaikea verrata toisiinsa (Rowe & Frewer 2004). Vaikka uusien osallistumismenetelmien kehittäminen ja niitä koskeva tutkimus on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana runsaasti, ei osallistumisen vaikuttavuudesta ole kuitenkaan taetta (Rinkinen 2004). Kyttä ja Kahila (2006) totesivatkin tutkimuksessaan seuraavasti: ”*Vaikuttaminen päätöksentekoon, suunnitteluun ja toteutukseen muodostaa koko osallistumisen ytimen, sillä osallistuminen ilman vaikuttavuutta on turha.*”

Rowe ja Frewer (2000) ovat kehittäneet osallistumismenetelmien arviointia varten viitekehyksen, jonka arviointikriteerit muodostuvat kahdesta osasta: hyväksyntäkriteereistä (*acceptance criteria*) ja prosessikriteereistä (*process criteria*). Hyväksyntäkriteerit liittyvät tarkastellun osallistumismenetelmän rakenteen ja toteutuksen vaikuttavuuteen ja toimivuuteen. Prosessikriteerit taas kyseisen menetelmän hyväksyntään kansalaisten keskuudessa. Molempien näiden näkökulmien huomioiminen osallistumismenetelmien arvioinnissa on Rowen ja Frewerin (2000) mukaan välttämätöntä. Vaikka osallistuminen olisi toteutettu tehokkaasti, kansalaisten epäluottamus itse prosessiin voi johtaa menetelmän epäonnistumiseen. Yhtä lailla kansalaisten hyväksymä menetelmä ei tuota toivottua tulosta, jos sen toteutus on ollut tehotonta. (Rowe & Frewer 2000)

Rowen ja Frewerin (2000) kehittämän arviointiviitekehyksen hyväksyntäkriteereitä on yhteensä viisi: 1) edustavuus, 2) itsenäisyys, 3) aikainen osallistuminen, 4) vaikuttavuus ja 5) läpinäkyvyys. Edustavuuskriteerin mukaisesti osallistumismenetelmän tavoittaman ihmisjoukon tulisi olla edustava otos kaava-alueen osallisista. Täydellisen edustavuuden saavuttaminen voi kuitenkin olla haastavaa sekä poliittisista että käytännöllisistä syistä. Kaikkia osallisia tasapuolisesti edustavan joukon tulisi olla hyvin suuri, mikä taas voi aiheuttaa ongelmia osallistumismenetelmän toteutuksessa. Itsenäisyuskriteerin mukaan osallistuminen tulisi toteuttaa itsenäisesti ja puolueettomasti. Rowen ja Frewerin mukaan Crowfoot ja Wondolleck (1990) ovat ehdottaneet itsenäisyyden ja puolueettomuuden tavoittelemisen keinoksi esimerkiksi ohjauskomiteaa, joka koostuu neutraaleista osapuolista. Kriteeri aikaisesta osallistumisesta vaatii, että kansalaisille annetaan mahdollisuus osallistua suunnitteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa projektia. Osallistumista käsittelevissä tutkimuksissa, lainsäädännössä ja sen tavoitteissa vallitseekin yhteisymmärrys siitä, että osallistumisen tulisi tapahtua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa projektia (Lapintie 2002). Vaikuttavuuskriteerin mukaan osallistumismenetelmällä tulisi olla konkreettista vaikutusta sitä koskeneeseen projektiin tai menettelyyn. Osallistumismenetelmiä on usein kritisoitu siitä, että niiden käyttö on lähinnä muodollista eikä konkreettisia vaikutuksia ole havaittavissa. Viimeisen läpinäkyvyyskriteerin mukaisesti kansalaisten pitäisi voida seurata prosessin kulkua ja päätöksentekoa. Projektin läpinäkyvyys lisää kansalaisten luottamusta päättäjiin ja projektin tarkoituksien puolueettomuuteen. (Rowe & Frewer 2000)

Rowen ja Frewerin (2000) kehittämän arviointiviitekehyksen prosessikriteereitä on yhteensä neljä: 1) resurssien käyttömahdollisuus, 2) toimen määrittely, 3) strukturoitu päätöksenteko ja 4) kustannustehokkuus. Resurssien käyttömahdollisuudella tarkoitetaan sitä, että projektia koskevat asiakirjat ja resurssit tulisivat olla kansalaisten saatavilla perehtymistä varten. Toisen kriteerin mukaisesti osallistumista koskeva toimi tai prosessi tulisi määritellä selkeästi. Tehottomasta informoinnista johtuvat väärinkäsitykset ja konfliktit voivat heikentää menetelmän vaikuttavuutta ja kansalaisten luottamusta prosessia

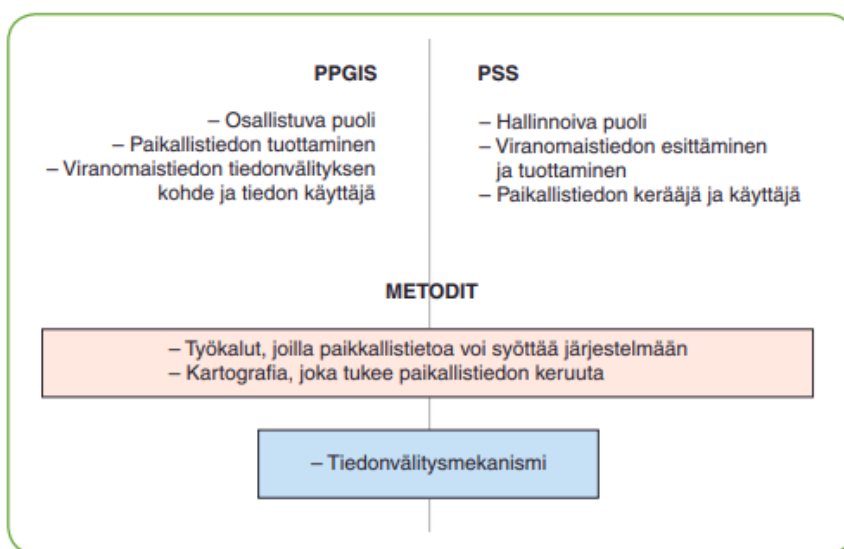
kohtaan. Strukturoidun päätöksenteon kriteerin mukaisesti päätöksentekoprosessin tulisi olla osallistujille selkeästi nähtävissä. Päätöksentekoprosessin esittäminen auttaa osallistujia ymmärtämään päätöksien takana olevat syyt ja avoimuus lisää myös luottamusta. Viimeisen kriteerin mukaisesti käytettyjen osallistumismenetelmien tulisi olla edes jossain määrin kustannustehokkaita. Ennen osallistumismenetelmän valintaa tulisikin tarkastella saatavilla olevia vaihtoehtoja ja pohtia, miten mahdollisimman moni edellä esitetyistä kriteereistä saataisiin täytettyä saatavilla olevilla resursseilla. (Rowe & Frewer 2000)

3. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät

Karttapohjaiset osallistumismenetelmät, tai epämuodollisemmin karttakyselyt, viittaavat sellaisiin osallistumismenetelmiin, joiden avulla kansalaiset voivat luoda uutta paikkaan sidottua tietoa merkitsemällä havaintojaan, ideoitaan ja kommenttejaan digitaalisesti suoraan kartalle. Karttakyselyt lukeutuvat paikkatietojärjestelmiä hyödyntäviin osallistumismenetelmiin, jotka tunnetaan yleisnimityksellä PPGIS (*public participation geoinformatic system*) tai PGIS (*participation geoinformatic system*) (Sieber 2006). Paikkatietojärjestelmillä (GIS) tarkoitetaan sanastokeskuksen (2018) määritelmän mukaan sellaisia järjestelmiä, joiden avulla voidaan tallettaa, hallita, esittää ja analysoida paikkaan sidottua tietoa. Tulloch (2007) määritelmän mukaan termi PPGIS kuvaa geoinformatiikan tieteenalaa, joka keskittyy sellaisiin keinoihin, joiden avulla yhteisö voi hyödyntää geospaatialisia tekniikoita osallistuakseen julkisiin prosesseihin. Termit PGIS ja PPGIS sekoittuvat usein, eikä niiden käyttö ole täysin yksiselitteistä. Termit voidaan kuitenkin erottaa esimerkiksi McCallin (2004) mukaan niin, että PGIS:llä tarkoitetaan työkalua ja PPGIS:llä koko suunnittelukontekstia. Termiä PPGIS käytettiin ensimmäisen kerran vuonna 1996 NCGIA:n (*National Center for Geographic Information and Analysis*) kokouksessa (Sieber 2006) ja ensimmäisen kerran Internet-pohjaista PPGIS-menetelmää käytettiin metsien maisema-arvojen kartoituksessa Kanadassa vuonna 2006 (Beverly ym. 2008). Kuluneiden vuosikymmenten aikana paikkatietoon

perustuvat osallistumismenetelmät ovat saaneet jalansijaa osana suunnittelua. Kyseisten menetelmien pohjimmaisena tavoitteena on tuoda akateemisia menetelmiä, kuten paikkatietojärjestelmiä ja kartoituksia, paikallisemmalle tasolle ja siten lisätä kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen vaikuttamismahdollisuuksia ja heidän tuottaman tiedon arvoa ja määrää. (Sieber 2006)

Karttapohjaisten osallistumismenetelmien rakenne koostuu pääasiassa kahdesta järjestelmästä (Kuva 2): suunnittelua tukevasta järjestelmästä (PSS, engl. *planning support system*) ja osallistamisen mahdollistavasta järjestelmästä (PPGIS). Nämä järjestelmät mahdollistavat kahden eri näkökulman sisällyttämisen osallistumismenetelmään: PPS toimii suunnittelevan ja/tai hallinnoivan tahon näkymänä paikallis- ja viranomaistietoon, kun taas PPGIS toimii menetelmän kautta osallistuvien ihmisten työkaluna oman tiedon merkitsemisessä ja tarkastelussa. Näitä yhdistävänä tekijänä ovat metodit, joiden avulla kerätään tietoa ja tuetaan tiedonvälitystä. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät, tai karttakyselyt, voivat poiketa suuresti toisistaan, mutta niitä kaikkia kuitenkin yhdistää usein kaksi pääkomponenttia: kyselyn sisältämät kartat tai karttatasot ja vastaajien kommentointimahdollisuus. Karttakyselyssä osallistuja voi esimerkiksi kommentoida valmista kaavaluonnosta tai vaihtoehtoisesti merkitä itselleen tärkeitä alueita kartalle ennen kaavaprojektin alkua. (Mikkola 2008)

Kuva 2. Vuorovaikutteisen paikkatietojärjestelmän rakenne (Mikkola 2008)

Viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana karttapohjaisten osallistumismenetelmien kehittäminen ja käyttö on lisääntynyt runsaasti. Karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä on olennainen rooli mielipiteiden ja ratkaisuehdotuksien kartoittamiseen tähtäävässä ja keskustelua herättävässä osallistavassa suunnittelussa. Kyseisestä menetelmästä onkin tullut yksi tehokkaimmista keinoista kerätä uutta paikkaan sidottua tietoa vuorovaikutustarkoituksissa. (Brown 2012; Brown & Kyttä 2014)

Karttapohjaisten osallistumismenetelmien yhtenä tärkeimpänä etuna nähdään se, etteivät ne sido osallisia osallistumaan tiettyyn aikaan ja tietyssä paikassa. Osallistumisen helppouden takia karttakyselyt keräävätkin usein runsaasti vastauksia. (Kingston ym. 2000) Perinteisten osallistumismenetelmien suosiessa tiettyjä sidosryhmiä ja aktiiveja karttapohjaiset osallistumismenetelmät tavoittavat tehokkaasti myös vaikeammin tavoitettavissa olevia ihmisryhmiä. Käytettynä yhdessä perinteisten osallistumismenetelmien kanssa ne voivat siten merkittävästi kasvattaa tavoitettujen osallisten määrää ja parantaa edustavuutta. (Brown & Kyttä 2014)

Monista hyödyistä huolimatta karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttöön liittyy myös haasteita. Toisin kuin perinteiset osallistumismenetelmät, karttakyselyiden käyttö vaatii osallistujilta perustason ymmärrystä karttojen lukemisesta ja tietotekniikasta (Kingston 2002). Vaaditun tietotaidon lisäksi osallistujien tulee luottaa käytettyyn järjestelmään ja haluta käyttää kyseistä menetelmää (Kingston 2007). Karttapohjaisia osallistumismenetelmiä käyttäessä suunnittelijoiden ja päättäjien tulisi tarjota osallisille riittävästi tietoa ja materiaalia kaavaprojektista, jotta myös itsenäisesti osallistuvilla olisi hyvät lähtökohdat osallistumiseen (Sieber 2006). Karttapohjaisten osallistumismenetelmien jatkuvasta kehityksestä huolimatta tutkimus niiden vaikuttavuudesta on vielä lähtökuopissaan. Sieberin (2006) mukaan esimerkiksi PPGIS-projektien tuloksien arviointi on niitä käsittelevien tutkimuksien heikoiten ymmärretty osio. PPGIS-projektit ja karttakyselyt ovat yleensä niiden käyttötarkoitusta varten räätälöityjä ja tästä johtuvan heterogeenisyyden vuoksi tuloksien vertailu on haastavaa (Rowe & Frewer 2004).

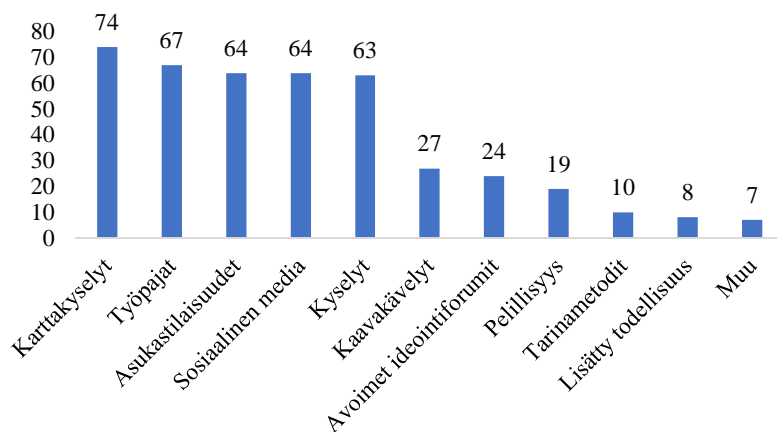
3.1. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät Suomessa

Yksi ensimmäisiä Suomessa kehitettyjä PPGIS-menetelmiä oli Aalto-yliopiston vuonna 2005 kehittämä pehmoGIS (Kytä ym. 2011). Ensimmäiset pehmoGIS-työkalut räätälöitiin jokaiselle projektille erikseen, kun taas nykyiset Suomessa yleisimmin käytetyt karttakyselytyökalut ovat pilvipalveluita, joiden avulla suunnittelijat voivat rakentaa itse itselleen sopivan kyselyn (Kahila & Kytä 2009). Suomessa karttakyselypalveluita tarjoaa nykyään pääasiassa kaksi yritystä: Mapita Oy ja Sitowise Oy. Mapita Oy:n PehmoGIS:stä kehitetty Maptionnaire-työkalu on verkkosivujensa mukaan tehokas karttatyökalu, joka auttaa sen käyttäjiä vaivattomaan ja vuorovaikutteiseen työskentelyyn asukkaiden kanssa. Työkalun nimekkäimpiä asiakkaita ovat muun muassa Helsingin kaupunki, Tukholman kaupunki ja Sydneyn meribiologinen instituutti. (Mapita Oy a.) Sitowise Oy:n (ennen Dimenteq Oy) Harava-karttakyselypalvelu on verkkosivujensa mukaan hyödyllinen työkalu sellaiselle käyttäjälle, joka haluaa saada uusia ideoita suunnittelun tueksi, kerätä kommentteja ja palautetta tai kerätä tietoa inventointeihin. Harava-karttakyselypalvelun kerrotaan olevan käytössä jo yli 170 organisaatiolla ja noin kolmanneksella Suomen kunnista. (Sitowise Oy a.) Suomessa on ollut käytössä myös muiden palveluntarjoajien karttakyselyitä, joista mainitsemisen arvoinen on Helsingin kaupungin perustama (nyt jo suljettu) Kerro kartalla -palvelu, josta löytyi Helsingin kaupungin eri virastojen julkaisemat karttapohjaiset kyselyt ajankohtaisista aiheista ja alueista (Kerro kartalla -palvelu).

Osana CORE-hanketta Suomen ympäristökeskus ja Mapita Oy tekivät yhdessä selvityksen karttapohjaisten osallistumismenetelmien käytöstä Suomessa (Kahila ym. 2018). Selvitys tehtiin suunnittelijoille suunnatun 5.4.2018-26.4.2018 avoimena verkkokyselyn avulla, ja siihen kertyi 80 vastausta. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttökohteita ja suunnittelijoiden kokemuksia niiden käytöstä. Kyselyn vastauksista selvisi, että karttakyselyt olivat kaikista vaihtoehtoina olleista osallistumisen ja vuorovaikutuksen keinoista käytetyimpiä: 74 vastaajaa kertoi oman organisaationsa käyttäneen karttakyselyitä osana osallistumista. Karttakyselyiden

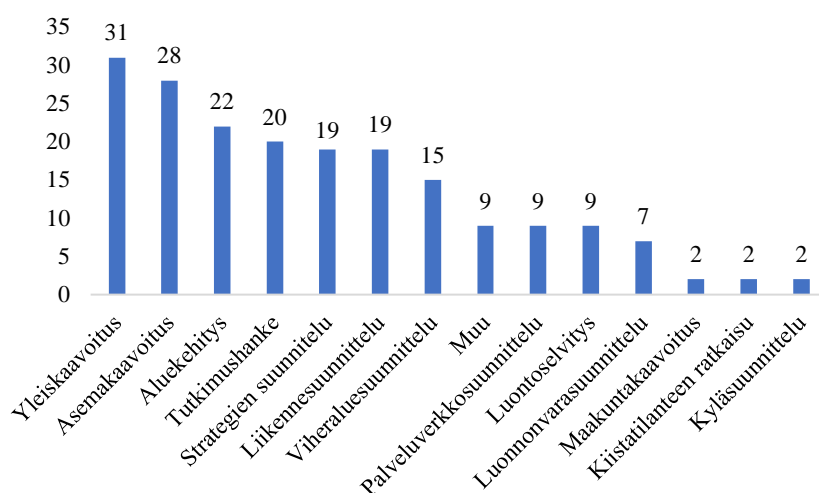
jälkeen suosituimpia menetelmiä olivat työpajat, asukastilaisuudet, sosiaalinen media ja kyselyt (Taulukko 1).

Taulukko 1. Mitä osallistumisen ja vuorovaikutuksen keinoja organisaatiosi käyttää? (n=79) (Kahila ym. 2018)

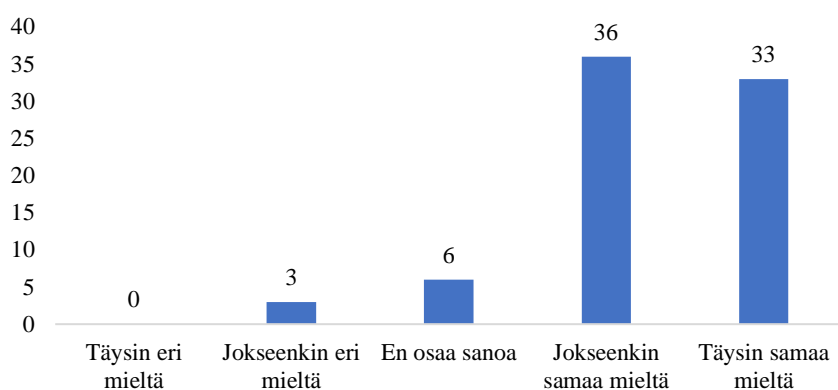
Kahilan ym. (2018) selvityksessä selvisi myös, että karttakyselyitä on hyödynnetty monissa erilaisissa käyttökohteissa. Suosituimmat käyttökohteet olivat yleis- ja asemakaavoitus, aluekehitys, tutkimushankkeet ja strateginen-, liikenne- ja viheraluesuunnittelu (Taulukko 2). Kyselyyn vastanneet saivat myös perustella oman organisaationsa syitä karttakyselyiden käytölle. Kyselyt koettiin tehokkaaksi keinoksi saada monipuolista ja paikkaan sidottua tietoa ja tavoittaa laaja vastaajajoukko – karttakyselyiden toivottiin etenkin tuovan hiljaisempien ihmisryhmien äänet kuuluviin. Karttakyselyt koettiin myös helppokäyttöisiksi ja niiden visuaalisuuden toivottiin auttavan osallisia hahmottamaan kaavaan liittyviä asioita. Joissakin tapauksissa menetelmän käyttöä ja soveltuvuutta haluttiin puhtaasti kokeilla ilman suurempia odotuksia. Suurin osa vastaajista kuitenkin kertoi omalla organisaatioillaan olleen odotuksia menetelmän käytölle, joihin lukeutuivat muun muassa helppokäyttöisyyden kannustavan matalan kynnyksen osallistumiseen, eri ikä- ja sosioekonomisten ryhmien parempi edustavuus ja laajempi ja totuudenmukaisempi näkemys osallisten intresseistä perinteisiin osallistumismenetelmiin verrattuna. (Kahila ym. 2018)

Taulukko 2. Millaisessa hankkeessa karttakyselytyökalua käytettiin? (n=79)
(Kahila ym. 2018)

Suurin osa Kahilan ym. (2018) verkkokyselyyn vastanneista olivat sitä mieltä, että karttakysely oli hyödyllinen hankkeelle (Taulukko 3). Vain kolme vastaajista (n=78) oli joksikin eri mieltä kyseisen väittämän kanssa, eikä kukaan ollut täysin eri mieltä. Vastaajat olivat myös jakaneet runsaasti positiivisia kokemuksiaan karttakyselyiden käytöstä. Menetelmän kautta saadun tiedon laatuun ja käyttökelpoisuuteen oltiin oltu tyytyväisiä. Erityisesti kokemusperäinen tieto koettiin arvokkaaksi, sillä suunnittelijoiden mukaan sitä on hankala kerätä kartalle muilla tavoin. Lisäksi vastauksissa oltiin usein mainittu, että karttakyselyn kaltaisen uuden menetelmän käyttäminen tarjoaa mahdollisuuden olla edelläkävijä. Kaiken kaikkiaan kyselyn tulokset kertoivat, että suurimmalla osalla siihen vastanneilla suunnittelijoilla on positiivinen asenne osallistamista ja vuorovaikutusta kohtaan. Negatiivisina kokemuksina oli mainittu muun muassa otannan pienuus, kohdatut tekniset ongelmat ja tuloksien raportoinnin työläys. Myös useampi vastaaja oli maininnut, että jälkikäteen oli huomattu, että menetelmää olisi kannattanut käyttää jo varhaisemmassa vaiheessa hanketta. (Kahila ym. 2018)

Taulukko 3. Karttakysely oli hyödyllinen tälle hankkeelle (n=78) (Kahila ym. 2018)

3.2. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät kaupunkiluonnon suunnittelussa

Karttapohjaiset osallistumismenetelmät voivat olla hyvin hyödyllisiä myös kaupunkiluonnon suunnittelussa. Monet kaupunkiluontoon kuuluvat alueet, kuten puistot ja lähimetsät, ovat kaupunkilaisten ahkerassa virkistyskäytössä. Näiden alueiden aktiivinen käyttö tuottaa runsaasti kokemusperäistä tietoa, jota voi hyödyntää suunnittelussa. (Brown 2012; Fagerholm ym. 2012) Kahilan ym. (2018) selvityksessä oli mainittu, että suunnittelijat kokivat kokemusperäisen tiedon keräämisen perinteisten osallistumismenetelmien avulla hankalaksi. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät oli taas koettu hyödyllisiksi tässä tehtävässä. Kaupunkilaiset osallistuvat myös usein mielellään heitä koskevien viheralueiden suunnitteluun, mikä voi johtaa suuriin vastausmääriin (Balram & Dragičević 2005). Karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttö kaupunkiluonnon suunnittelussa auttaa siten suunnittelijoita keräämään suuret määrät kokemusperäistä tietoa helposti (Kahila ym. 2018).

Taulukossa 2 oli nähtävissä, että Kahilan ym. (2018) selvityksen perusteella viheraluesuunnittelu oli seitsemänneksi (15 vastausta 79:stä) suosituin käyttökohde karttapohjaisille osallistumismenetelmille. Listalle olivat päässeet myös luontoselvitys, joka oli sijalla kymmenen (9 vastausta 79:stä) ja

luonnonvarasuunnittelu sijalla yksitoista (7 vastausta 79:stä). Selvityksen tuloksia tarkastellessa tulee kuitenkin muistaa, että suosituimmissa yleis- ja asemakaavoituksissa kaava-alueisiin kuuluvat myös viheralueet. Karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttö kaupunkiluonnon ja viheralueiden suunnittelussa on siten jo melko vakiintunutta Suomessa. Brown (2012) on julkaissut selvityksen PPGIS-menetelmien käytöstä erilaisten luontoalueiden suunnittelussa Yhdysvalloissa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa vuosina 1998–2011. Selvitykseen valittiin 17 tutkimusta, joissa oli hyödynnetty karttapohjaisia osallistumismenetelmiä muun muassa kansallispuistojen, ranta-alueiden, puistojen ja viheralueiden suunnittelussa. Brownin mukaan karttapohjaisten osallistumismenetelmien kehityksestä huolimatta niiden käyttö ei ole lisännyt kansalaisten vaikuttavuutta kaupunkiluonnon suunnittelussa. Vaikuttavuutta voidaan Brownin mukaan tehostaa vain, jos päättäjät ryhtyvät kannustamaan kaupunkilaisia osallistumaan käytettävissä olevista osallistumismenetelmistä huolimatta. (Brown 2012)

Karttapohjaiset osallistumismenetelmät voivat olla hyödyllisiä työkaluja myös puisto- ja virkistysalueiden kävijämäärien ja -kokemusten tarkkailussa. Wolf ym. (2015) tutki PPGIS-menetelmien käyttöä maastopyöräilijöiden kartoituksessa Australian kansallispuistoissa. Karttapohjaiset osallistumismenetelmät soveltuivat tutkimusten mukaan hyvin tähän käyttötarkoitukseen ja niiden kuvailtiin mahdollistaneen kattavan paikkasidonnaisen aineiston keräämisen laajalta maantieteelliseltä alueelta kohtalaisen pienellä vaivalla (Wolf ym. 2015). Miisa Pietilä (2018) tutki väitöskirjassaan PPGIS-menetelmien käyttöä Oulangan kansallispuiston kävijäkokemusten mittaamisessa ja näiden kokemusten hyödyntämistä alueen suunnittelussa. Oulangan kansallispuistosta oli toteutettu kaksi karttapohjaista kyselyä vuosina 2010 ja 2014. Pietilän mukaan PPGIS-menetelmät ovat hyödyllisiä työkaluja kävijöiden havaintojen ja näkemysten kartoittamisessa ja ymmärtämisessä. Lisääntynyt ymmärrys kävijöiden asenteista ja mielipiteistä voi myös helpottaa alueiden suunnittelua ja kunnossapitoa. Pietilä kuitenkin huomauttaa, että PPGIS-menetelmien arvioiminen on hyvin tapauskohtaista ja tuloksien yleistämisessä tulee olla varovainen. Suomessa on

useita eri kansallispuistojen asioita hoitavia organisaatioita, joiden tietotaito ja asenteet osallistumista kohtaan voivat poiketa merkittävästi toisistaan. (Pietilä 2018)

4. Tutkimusmenetelmät

Tämä karttapohjaisten osallistumismenetelmien vaikuttavuuteen syventyvä tutkimus on tutkimustavaltaan tapaustutkimus. Tapaustutkimuksella tai case-tutkimuksella tarkoitetaan sellaista tutkimusta, jossa suuren aineiston sijasta aihepiiriin syvennytään muutaman tapauksen kautta. Tapaustutkimuksessa tavoitteena voi olla kuvailla tutkittavaa ilmiötä, tehdä siitä uusia havaintoja tai tuottaa uusia teoreettisia malleja. (Eriksson & Koistinen 2014) Tässä tapaustutkimuksessa tutkittavaa aihetta tarkasteltiin viiden tapauksen kautta ja tutkimusmenetelmänä käytettiin tutkimushaastattelua. Haastattelu on yksi käytetyimmistä tutkimusmenetelmistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa sen monipuolisuuden ja joustavuuden takia. Haastattelun etuihin kuuluu muun muassa haastateltavan korostaminen subjektina, vastauksien saattaminen laajempaan kontekstiin ja saatujen tietojen syventämien esimerkiksi perustelujen avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008) Haastattelu koettiin mielekkääksi tutkimusmenetelmäksi tässä tutkimuksessa myös siksi, että usein käytettyyn kyselyyn verrattuna se on motivoivampi ja mahdollistaa kuvaavien esimerkkien keräämisen ja täsmennyksien tekemisen.

Jokaiseen tutkimushaastatteluun kutsuttiin osallistumaan yhdestä karttapohjaisista osallistumismenetelmistä hyödyntäneestä kaavaprojektista 2–3 henkilöä, jotka olivat olleet olennaisesti mukana karttakyselyn toteutuksessa tai sen tuloksien huomioimisessa lopullisessa kaavassa. Haastatteluun osallistuneet henkilöt olivat työskennelleet erilaisissa tehtävissä, joista yleisimpiä olivat kaavasuunnittelija, aluesuunnittelija, kaavapäällikkö ja kaavoitusinsinööri. Ryhmähaastatteluja ovat Hirsjärven & Hurmeen (2008) mukaan parihaastattelut ja täsmäryhmähaastattelut (*focus group interview*), joista jälkimmäistä käytettiin tässä tutkimuksessa.

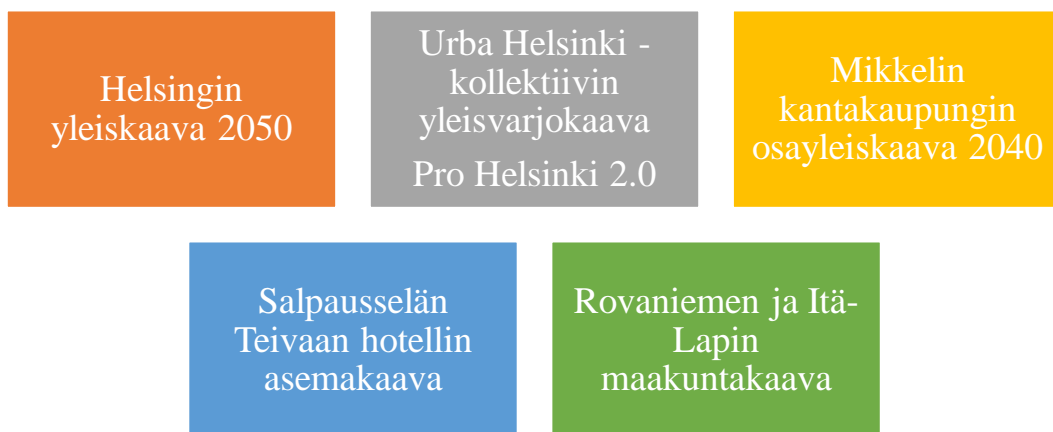
Ryhmähaastattelu muistuttaa keskustelua, jossa kaikki osanottajat voivat kommentoida ja tehdä huomioita spontaanisti keskustelun aikana. Haastattelija puhuttelee usein ryhmähaastattelussa kaikkia osallisia kerralla ja täsmentää välillä joitakin kysymyksiä ryhmän yksittäisille jäsenille. (Hirsjärvi & Hurme 2008) Tässä tutkimuksessa ryhmähaastattelun toivottiin synnyttävän keskustelua eri osapuolten välillä ja auttavan vastaajia muistelevaan kaavahankkeeseen liittyneitä asioita. Jokainen ryhmähaastattelu nauhoitettiin nauhurilla myöhempää käsittelyä varten.

Tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua haastattelutyylä, tai toiselta nimeltään Hirsjärven ja Hurmeen (2008) määrittelemää teemahaastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat ennalta laadittuja, mutta haastattelija voi tarpeen mukaan joustaa haastattelun rakenteesta ja vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä lähentelee usein keskustelua. Haastattelun kysymysten järjestys ja muoto ei siten ole yhtä tarkkaa kuin strukturoidussa haastattelussa, mutta ei kuitenkaan täysin vapaata. (Hirsjärvi & Hurme 2008) Tutkimushaastatteluissa käytetty haastattelurunko (Liite 1) suunniteltiin Suomen ympäristökeskuksen karttakyselyselvityksen (CORE-hanke) yhteydessä ja siihen sisällytettiin kysymyksiä kyseisen menetelmän käytöstä kaupunkiluonnon suunnittelussa tätä pro gradu -tutkielmaa varten. Haastattelurunko jaettiin viiteen teemaan: 1) karttapohjaisen osallistumismenetelmän hyödyntämisprosessi, 2) menetelmän toimivuus vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan kannalta, 3) menetelmän vaikutukset, 4) menetelmän avulla saadun tiedon hyödyntäminen ja 5) opitut asiat. Haastattelurungon lopussa oli lisäksi muutamia lisäkysymyksiä kysyttäväksi ajan riittäessä. Yksi tutkimushaastattelu kesti haastattelurungon mukaisesti toteutettuina noin 1,5 h.

4.1. Tutkimukseen osallistuneet hankkeet

Tutkimukseen sopivia kaavoitushankkeita kartoittaessa pyrittiin kiinnittämään huomiota seuraaviin ominaisuuksiin: kaavahankkeen nykyinen tila, kaavataso,

maantieteellinen sijainti ja käytössä ollut karttakysely. Kaavahankkeiden toivottiin olevan joko päättyneitä tai lähes päättyneitä, jotta karttakyselyiden vaikutukset lopullisiin kaavoihin olisivat tiedossa. Projektien toivottiin myös sijaitsevan eri puolilla Suomea ja olevan kooltaan ja luonteeltaan erilaisia, jotta kokonaiskuvasta tulisi mahdollisimman kattava. Käytettyjen karttakyselyiden toivottiin myös olevan toisistaan poikkeavia, jotta erilaisten hyödyntämistapojen toimivuudesta saataisiin tietoa. Näiden vaatimusten perusteella tutkimukseen valittiin viisi kaavoitushanketta (Kuva 3).

Kuva 3. Tutkimushaastatteluihin valikoituneet hankkeet

4.1.1. Helsingin yleiskaava 2050

Helsingin kaupungille laaditaan uusi yleiskaava noin kymmenen vuoden välein. Uusin yleiskaava tähtää vastaamaan väestönkasvun haasteisiin; väestöennusteen mukaan vuonna 2050 Helsingissä on jopa noin 860 000 asukasta. Uuden yleiskaavan suunnittelu oli neljä vuotta kestänyt projekti, joka päättyi, kun kaupunginhallitus hyväksyi Helsingin uuden yleiskaavan 26.10.2016. Yleiskaavasta on tällä hetkellä valmisteilla toteuttamisohjelma. (Helsingin kaupunki)

Uuden yleiskaavan ”visiointi”-vaiheessa vuonna 2013 toteutettiin Helsinki 2050 -karttakysely. Kysely toteutettiin maptionnaire-karttakyselypalvelussa ja se oli avoinna 4.11.–9.12.2013. Kyseinen karttakysely oli Suomen mittakaavalla poikkeava, sillä sen kautta kertyi huimat noin 33 000 karttamerkintää jopa noin 4 700:lta vastaajalta. Kysely oli myös sisällöltään hyvin laaja. Karttamerkintöjä oli mahdollista tehdä kuuteen eri teemaan liittyen: 1) uuden kaupungin rakentaminen, 2) kaupunkimaistuminen, 3) viheralueiden tulevaisuus, 4) joukkoliikenteen kehittäminen, 5) jalankulkuväylien kehittäminen ja 6) aivan uudet ideat. Varsinaisten karttamerkintöjen lisäksi kyselyn alussa kartoitettiin vastaajien taustatietoja – vastaajilta kysyttiin muun muassa omaa asuinalueetta, käytettyjä kulkumuotoja, tulevaisuudensuunnitelmia asumisen kannalta ja useita arvokysymyksiä liittyen kaupunkiasumiseen. (Mapita Oy d.)

4.1.2. Urban Helsinki -kollektiivin varjoyleiskaava Pro Helsinki 2.0

Samaan aikaan kun Helsingin kaupunki suunnitteli uutta yleiskaavaansa, Urban Helsinki -kollektiivi aloitti vuonna 2014 oman varjoyleiskaavaansa nimeltään Pro Helsinki 2.0 suunnittelun. Urban Helsinki -kollektiiviin kuuluu seitsemän jäsentä ja heidän tavoitteenaan on verkkosivujensa mukaan ”...yhdessä ja yksilöinä edesauttaa nimensä mukaisesti Helsinkiä ja Suomalaisia kaupunkeja kasvamaan urbaaneimmiksi paikoiksi” (Urban Helsinki). Kollektiivin luoman Pro Helsinki 2.0 -varjokaavan tarkoituksena oli tarjota vaihtoehto Helsingin kaupungin yleiskaavalle. Varjokaavan suurimpia tavoitteita oli synnyttää keskustelua uudistuvasta yleiskaavasta ja tarjota konkreettisia vaihtoehtoja niin päättäjille kuin asiasta kiinnostuville. Pro Helsinki 2.0 kaavaselostuksessa on määritelty hankkeen ydin neljän teeman ympärille: 1) lisää kantakaupunkia, 2) enemmän vaihtoehtoja, 3) säilyvää kaupunkiluontoa ja 4) rakkautta Helsinkiä kohtaan. (Urban Helsinki) Urban Helsinki -kollektiivin valintaan vaikutti myös varjokaavan ainutlaatuisuus kansalaisvaikuttamisen muotona Suomessa ja sen koettiin tuovan hyödyllistä näkökulmaa CORE-hankkeeseen.

Urban Helsinki -kollektiivi keräsi vaihtoehtokaavastaan palautetta maptionnaire-karttakyselypalvelun kautta. Karttakyselyyn vastasi 900 henkilöä ja karttamerkintöjä kertyi 3634 (Mapita Oy c.). Karttakyselyssä kysyttiin aluksi vastaajilta kolme taustakysymystä, jotka olivat ikä, postinumero ja asuinympäristömieltymykset (väljä esikaupunki vai tiivis kaupunki). Karttapohjaisessa osiossa vastaajat saivat merkitä kartalle mistä kohdista suunnitelmissa pitivät tai eivät pitäneet, missä haluaisivat asua ja minne haluaisivat lisää rakentamista. Lisäksi vastaajat saivat arvostella suunnitelman onnistumista kaupunginosakohtaisesti ja halutessaan myös kertoa lisää avovastauksilla. (Mapita Oy b.)

4.1.3. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040

Mikkelin kantakaupungin osayleiskaavan tavoitteena on luoda suuntaviivoja kaupungin maankäytölle vuoteen 2040 saakka. Kaavan tavoitteet perustuvat ennustettuun väestönkasvuun ja lisääntyvää asumista pyritään painottamaan tiivistyvään keskustaan ja Saimaan rannoille. Yhtenä tärkeänä teemana osayleiskaavassa on ekologisten kulkuväylien, kuten pyörä- ja kävelyteiden, parantaminen. Luonnon ja ympäristön hyvinvointia tarkastellaan kaavassa ekosysteemipalveluiden pohjalta. Kaavahanke käynnistyi vuonna 2012 ja sen luonnos oli käsiteltävänä teknisessä lautakunnassa 31.1.2017. Hanke ei ole vielä edennyt ehdotusvaiheeseen, mutta se koettiin sopivan haastatteluun, koska luonnosvaiheessa toteutetun karttakyselyn tuloksia on jo hyödynnetty kaavatyössä. (Mikkelin kaupunki a.)

Kantakaupungin osayleiskaavan luonnosvaiheessa toteutettiin karttakysely Sitowise Oy:n Harava-karttakyselypalvelulla. Kysely oli auki 28.8.–5.10.2014 ja se keräsi 130 vastaajaa (Mikkelin kaupunki b.). Kysely oli jaettu kuuteen osaan. Ensimmäisessä kolmessa osiossa kysyttiin vastaajien taustatietoja. Näihin taustatietoihin lukeutuivat perustietojen, kuten iän, sukupuolen ja päätoimen lisäksi oman asuinalueen arviointia ja käytettyjen liikkumistapojen kartoitusta. Itse karttaosio oli jaettu kahteen osioon. Ensimmäisessä osiossa kartoitettiin

liikkumisympäristöä ja vastaajat saivat piirtää kartalle omasta mielestään kehittämisen tarpeessa olevia reittejä ja kohteita. Toisessa osiossa vastaajia pyydettiin piirtämään kartalle alue, jonka he kokevat Mikkelin keskustaksi. Vastaajat saivat myös merkitä alueita, joiden palveluita käyttävät eniten, joissa viettävät vapaa-aikaa ja jotka ovat Mikkelin kauneimpia paikkoja. Vastaajien oli myös mahdollista kyselyn lopussa kommentoida osayleiskaavan laadintaa avovastauksella. Apukysymyksinä olivat seuraavat: ”Miten kehittäisin Mikkelin keskustaa? Kaipaisinko jotakin lisää vai jotakin aivan uutta? Onko jokin erityinen paikka tai toiminto, joka tulisi saada näkyvämmiin osaksi kaupunkiympäristöä?”. (Sitowise Oy a.)

4.1.4. Salpausselän Teivaan kylpylähotellin asemakaava

Vuonna 2010 käynnistyi kaavahanke, jossa tutkittiin 30 000 km² laajuisen kylpylähotellikonaisuuden sijoittamista Lahdessa Salpausselän Teivaan alueelle. Kaavalla pyrittiin lisäämään voimassa olevan asemakaavan mukaista rakennusoikeutta alueen suojeluarvot huomioiden. Kylpylähotellin rakentaminen oli kerännyt paljon vastustusta paikallisilta sekä negatiivista huomiota yleisötilaisuuksissa ja mediassa. Suunnittelijat halusivat saada kattavamman kuvan paikallisten todellisista asenteista kaavatyötä kohtaan ja vuonna 2016 kaavaluonnosta oli mahdollista kommentoida 1.9–30.9. ajan Maptionnaire-karttakyselypalvelun kautta. Kyselyyn vastasi 150 henkilöä ja karttamerkintöjä kertyi 280 kappaletta. Taustatietojen lisäksi (ikä ja asuinpaikka) kyselyssä kysyttiin alueen rakentamiseen liittyviä mielipiteitä ja asenteita. Vastaajat saivat muun muassa kertoa, sijoittaisivatko he kylpylähotellin Vesijärven rantaan vai Teivaan rinteeseen, suosivatko korkeaa vai matalaa rakentamista ja suhtautuvatko myönteisesti vai kielteisesti kaavoitukseen ja hotellihankkeeseen. Lisäksi vastaajat saivat kommentoida kaavaluonnosta merkitsemällä kartalle kohtia, joista pitivät, eivät pitäneet ja jotka vaativat kehittämistä. Vastaajien oli mahdollista myös halutessaan kommentoida kaavaa avovastauksilla. Karttakyselyn positiivista tuloksista huolimatta 27.3.2018 tekninen ja ympäristölautakunta päätti

(27.03.2018 § 54), että kaavaehdotus palautetaan uudelleen valmisteltavaksi ja siitä poistetaan hotellikorttelin aluevaraus. (Lahden kaupunki 2017) Teivaan asemakaavan haastattelun teki poikkeavasti Kirsi Forss Mapita Oy:stä.

4.1.5. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava

Lapin liitto on vuodesta 2013 laatinut uutta Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavaa. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueeseen kuuluvat Rovaniemen ja Kemijärven kaupungit sekä Pelkosenniemen, Posion, Ranuan, Sallan ja Savukosken kunnat. Uuden kaavan aikajänne on 10–30 vuotta ja se tähtää kehittämään maakuntakaavan alueita hyväksi nähtyyn suuntaan. Lapin liiton hallitus hyväksyi maakuntakaavaehdotuksen 28.11.2016. (Lapin liitto)

Osana maakuntakaavaa Lapin liitto teetti maisema- ja luonnonympäristöselvityksen konsulttiyrityksellä Ramboll Oy. Ramboll Oy toteutti osana selvitystä karttakyselyn omalla pohjallaan, jonka tavoitteena oli selvittää maakuntakaava-alueen kulttuurillisesti, maisemallisesti, virkistyskäytöllisesti ja elinkeinollisesti tärkeitä alueita. Kysely oli tarkoitettu Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueen asukkaille, matkailijoille sekä niille elinkeinonharjoittajille, joille luonnonympäristö on elinkeinotoiminnan edellytys. Kysely oli auki 27.1.–16.2.2014 ja se oli jaoteltu neljään osioon: maisema- ja kulttuuriympäristö, luonnonympäristö, ulkoilu- ja virkistyskäyttö ja elinkeinon harjoittaminen. Kyselyn tulokset otettiin huomioon maisema- ja luonnonvaraselvityksessä, joka taas vuorostaan huomioitiin kaavatyössä. (Ramboll Oy 2014) Maisema- ja luonnonympäristöselvityksen lisäksi Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa hyödynnettiin karttakyselyä myös muistutusten jättämävaiheessa. Harava-karttakyselypalvelua käyttäen osallisilla oli mahdollisuus jättää muistutus kaavaehdotuksesta sähköisesti ja hahmotella muistutusta koskeva alue kartalle. Ehdotusta koskevia muistutuksia jätettiin yhteensä 125 kappaletta, joista noin puolet jätettiin Harava-palvelun kautta. (Lapin liitto) Maakuntakaava koettiin kiinnostavaksi haastattelukohteeksi, koska

käytettyjä karttakyselyitä oli kaksi ja menetelmän hyödyntämistapa etenkin muistutusten jättämisvaiheessa oli ainutlaatuista.

4.2. Aineiston käsittely ja analyysi

Tutkimushaastattelut äänitettiin nauhurilla ja siirrettiin wma-muodossa tietokoneelle. Äänitiedostot litteroitiin käyttäen peruslitteroinnin tasoa, jossa aineistohallinnan käsikirjan (Tietoarkisto) ohjeiden mukaisesti puhe litteroidaan sanatarkasti puhekieltä noudattaen, jättäen kuitenkin toistot, täytesanat (esimerkiksi niinku ja tota), keskenjäävät tavut ja äännähdykset pois. Peruslitterointia suositellaan käytettäväksi silloin, kun tarkoituksena on analysoida pääasiassa puheen asiasisältöä eikä niinkään osallistujien ilmaisua tai vuorovaikutusta (Tietoarkisto). Tämän perusteella peruslitterointitaso koettiin riittäväksi tämän aineiston käsittelyyn.

Litteroidut haastattelut siirrettiin analysointia varten ATLAS.ti-ohjelmaan, joka tarjoaa alustan kvalitatiivisen datan analysointia varten (ATLAS.ti). ATLAS.ti-ohjelmassa määriteltiin codes-toimintoa käyttäen kahdeksan luokkaa, joiden perusteella litterointiaineisto luokiteltiin ja analysoitiin. Määritellyt luokat olivat seuraavat: odotukset, hyödyntämisvaihe, kaupunkiluonto, haasteet, positiiviset kokemukset, vaikuttavuus, onnistumisen edellytykset ja tulevaisuus. Luokat määriteltiin tutkimuskysymyksien ja haastattelurungossa (Liite 1) esiintyneiden teemojen perusteella. Tutkimushaastatteluista saatu litterointiaineisto käytiin läpi ATLAS.ti-ohjelmassa ja tekstistä eroteltiin ennalta määriteltyihin luokkiin liittyviä vastauksia. Samoihin aihepiireihin liittyvät vastaukset löytyivät siten samasta paikasta ja haastattelujen välisten vastausten vertailu oli helpompaa. Luokittelun jälkeen vastauksia vertailtiin toisiinsa ja pyrittiin löytämään useammassa haastattelussa toistuvia aihepiirejä. Hankekohtaisemmissa aihepiireissä, kuten karttakyselyiden konkreettisissa vaikutuksissa, luokittelun avulla saatiin selkeästi eroteltua mainitsemin arvoiset vaikutukset muusta tekstistä. Vastauksien määrässä eri luokkien välillä oli havaittavissa vaihtelua.

Taulukossa 4 on kuvattuna analyysivaiheessa käytetyt luokat ja niihin kertyneet vastausmäärät.

Taulukko 4. ATLAS.ti-ohjelmassa tehty luokittelu ja vastauksien määrät

Luokka	Vastauksien määrä
Odotukset	29
Hyödyntämism vaihe	27
Kaupunkiluonto	20
Haasteet	81
Positiiviset kokemukset	35
Vaikuttavuus	76
Onnistumisen edellytykset	61
Tulevaisuus	37

5. Tulokset ja tulosten tarkastelu

ATLAS.ti-ohjelmassa määriteltyjen luokkien vastausmäärissä (Taulukko 4) on nähtävissä, että haastatteluissa puhuttiin eniten haastateltujen kohtaamista haasteista. Haastatteluissa käsiteltiin myös kattavasti vaikuttavuutta ja onnistuneen vuorovaikutuksen edellytyksiä. Vähiten puhuttivat erityisesti kaupunkiluontoon liittyneet kokemukset – tämä on selitettävissä haastattelurungon rakenteella (Liite 1), joka CORE-hankkeen mukaisesti käsittelee enemmän yleistä vaikuttavuutta ja vain sivusi kaupunkiluontoteemaa. Tutkimuksen tuloksia käsitellään tässä kappaleessa seuraavanlaisesti: menetelmän ajankohtaa, sitä koskeneita odotuksia, sen hyödyntämistä kaupunkiluonnon suunnittelussa ja kohdattuja haasteita käsitellään kootusti kaikkien haastattelujen pohjalta. Nämä aihealueet sisälsivät paljon toistuvia teemoja, joiden erittelyä hankekohtaisesti ei nähty tarpeelliseksi. Vaikuttavuutta päätettiin tarkastella hankekohtaisesti sen tapauskohtaisen luonteen vuoksi. Edeltävien tuloksien perusteella viimeiseen osioon koottiin ohjeita suunnittelijoille menetelmän tehokkaaseen ja vaikuttavaan käyttöön. Tuloksien perusteella pyrittiin löytämään vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin ja pureutumaan perusteellisesti asioihin vaikuttavuuden taustalla.

5.1. Suunnittelijoiden odotukset ja menetelmän hyödyntämisvaihe

Tutkimushaastatteluissa haastateltavilta kysyttiin ensimmäisenä, miksi kaavatöissä oli päädytty hyödyntämään juuri karttapohjaisia osallistumismenetelmiä ja mitä odotuksia niiden käyttöön liittyi. Haastateltavien vastaukset myötäilivät hyvin pitkälti toisiaan. Netissä vastaamisen uskottiin laskevan osallistumisen kynnystä, mikä vuorostaan johtaisi monipuolisempaan vastaajajoukkoon ja suurempaan vastausmäärään. Suunnittelijat toivoivat karttakyselyiden tavoittavan etenkin hiljaisempia ihmisryhmiä, jotka eivät ole osallistuneet aktiivisesti perinteisten osallistumismenetelmien kautta. Karttapohjaisten osallistumismenetelmien ja ylipäänsä digitaalisuuden koettiin kuuluvan nykypäivän kaavatyöskentelyyn ja sen mukaisille menetelmille etsittiin mahdollisuuksien mukaan käyttöä. Karttakyselyt koettiin myös helppokäyttöisiksi ja niiden uskottiin tuovan näkyvyyttä kaavaprosessille ja tuottavan laadukasta uutta tietoa suunnitteluun. Haastatteluissa kuultiin muun muassa seuraavia perusteluja:

”Haluttiin tavoittaa sitten ehkä myös sellaisia ihmisiä, jotka ei yleisötilaisuuksiin tule tai ei osallistu perinteisesti lausuntojen välityksellä.” (Teivaan asemakaava)

”Tää oli varmaan yksi sellainen keino, millä me pystyttiin oman yksikön puolesta ottamaan sitä digitaalisuutta mukaan.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

”Minusta voi melkein kysyä niinkin päin, että miksi me ei oltaisi tehty tuollaista? Kyllähän se niin vahvasti kuuluu tämän ajan suunnitteluun.” (Helsingin yleiskaava)

”...toivottiin tietysti, että kun se oli alkuvaiheessa se kaavaprosessi, että ihmiset myös heräisi siihen, että tällöinen iso kaavahanke on nyt meneillään.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

” Haluttiin herätellä ihmisiä ajattelemaan vähän toisin.” (Helsingin yleiskaava)

Osallistumisen on todettu olevan hedelmällisintä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa suunnitteluprojektia (Lapintie 2002). Haastateltujen hankkeiden

karttakyselyiden ajankohdat olivat määräytyneet pääosin suunnittelijoiden tavoitteiden ja saatavilla olevien resurssien perusteella. Kolmessa hankkeessa (Helsingin yleiskaava, Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava) karttakyselyiden kautta tapahtunut osallistuminen oli ajoittunut kaavaprojektin alkuvaiheeseen, jolloin kaava-alueesta pyrittiin keräämään lähtötietoja. Kolmessa haastattelussa hankkeessa karttakyselyjä oli hyödynnetty myöhäisemmässä vaiheessa joko kommenttien keräämiseen (Helsingin yleiskaavan varjokaava ja Teivaan asemakaava) tai muistutusten jättämiseen (Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava). Haastateltavat perustelivat osallistumista varhaisessa vaiheessa muun muassa sillä, että ennen varsinaisen suunnittelutyön aloittamista on hyödyllistä selvittää mitä teemoja ja asioita asukkaat nostavat erityisesti esille. Tämän koettiin helpottavan asukkaiden ja heidän mielestään tärkeiden teemojen huomioimista jo kaavan tavoitteissa. Helsingin yleiskaavan haastattelussa aikaista osallistumista kannatettiin myös seuraavasta syystä:

”Jos saisin nyt tehdä asiaa uudestaan ja olla päättämässä siitä, mikä ei sekään ole ihan itsestään selvää, niin mä tekisin sen vielä aikaisemmin. Siinä oli nyt nähtävissä sellaista, että ne ajatukset, jotka oli ollut julkisuudessa jossain määrin ohjasi sitä, miten ihmiset vastasi siihen. Olen sitä mieltä, että tommoinen olisi hedelmällisintä tehdä silloin kun ollaan aivan alussa.” (Helsingin yleiskaava)

Urban Helsinki -kollektiivi perusteli karttakyselyn hyödyntämistä varjokaavan myöhäisemmässä vaiheessa sillä, että he uskoivat kommentoinnin ja keskustelun olevan helpompaa jo olemassa olevasta suunnitelmasta, kuin tyhjästä paperista. Tämä asia nousi myös Helsingin yleiskaavan haastattelussa esille: liian aikainen osallistumisajankohta saattaa herättää kummastusta osallistujissa siitä, mihin heiltä oikein kysytään mielipidettä. Teivaan asemakaavan kyselyssä osallistujat saivat kommentoida kaavaluonnosta havainnekuvien avustuksella. Kyseisessä projektissa myöhäinen ajankohta koettiin hyödylliseksi, koska kaavasuunnittelijat ja muut projektin osalliset halusivat selvittää asukkaiden suhtautumisia ja mielipiteitä juurikin jo tekeillä olevista suunnitelmista. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa oli hyödynnetty kahta karttakyselyä eri vaiheissa: konsultin

järjestämä karttakysely toteutettiin kaavaa edeltävän luonto- ja maisemaselvityksen yhteydessä ja kaavasunnittelijoiden toteuttama karttakysely ajoittui muistutusten jättämisvaiheeseen. Konsulttien kerrottiin järjestäneen vastaavia kyselyitä jo aiemmissa samankaltaisissa selvityksissä; kyselyiden avulla haluttiin selvittää asukkaiden arvoja ja mahdollisia painopisteitä selvitystä varten. Muistutusten jättämisvaihe valikoitui toiseksi ajankohdaksi resurssisyistä ja sen vuorovaikutteisen luonteen vuoksi.

5.2. Kaupunkiluonnon suunnittelu

Jokaisen haastattelussa mukana olleen kaavahankkeen karttakyselyssä oli mahdollista ottaa kantaa kaava-alueen viheralueisiin ja kaupunkiluontosuunnitteluun. Useampi haastateltava kertoi, että karttakyselyiden vastaukset sisälsivät näihin aihealueisiin liittyviä merkintöjä erityisen paljon. Lähimetsät ja muut virkistysalueet ovat haastateltavien mukaan asukkaille usein tärkeitä ja niiden kerrottiin perinteisesti aina korostuvan kaavahankkeissa. Yksittäinen osallinen ei myöskään välttämättä osaa sanoa mihin tulisi sijoittaa lisää rakentamista, mutta mielipiteitä kuitenkin kerrottiin löytyneen runsaasti siitä, mitä alueita tulisi säästää. Yksittäisten viheralueiden lisäksi vastauksissa nousi myös usein esille toive yleisestä vihreydestä ja viihtyvyyden parantamisesta.

”Ehkä sitä yleistä vehreyttä ja viihtyisyyttä toivottiin. Mutta kukapa sitä nyt ei toivoisi.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

”Aika useinhan tosiaan niistä viheralueista, ne on semmoisia minkä puolesta ihmiset haluaa kommentoida. Tärkeä lähimetsä. Se on semmoinen aika perus aihe siellä.” (Helsingin yleiskaava)

”Olisiko niitä luontoon liittyviä kommentteja ollut vähän enemmän, kun mitä ajateltiin.” (Teivaan asemakaava)

”...siellä nousi juuri sen täydennysrakennuksen suhteen, että säilytetään ne viheralueet mutta tiivistetään mieluummin nykyisiä tai rakennetaan ylöspäin.”
(Helsingin yleiskaava)

Useammassa haastattelussa nousi kuitenkin esille sama ongelma liittyen viheraluepaikannuksiin: suuri osa paikannuksista koski jo päättäjien tiedossa olevia tärkeitä virkistysalueita, kuten Helsingissä Vartiosaarta ja Keskuspuistoa. Vastakohtana paikannuksissa oli myös paljon yksittäisiä pieniä viheralueita, joiden tasapuolinen huomioiminen kaavassa oli haastateltavien mukaan haastavaa tai jopa mahdotonta. Muutamassa hankkeessa saatiin kuitenkin myös viheralueisiin liittyviä paikannuksia, joita pystyttiin huomioimaan lopullisessa kaavassa. Seuraavassa luvussa käsitellään tarkemmin vaikuttavuutta ja näitä onnistuneita esimerkkejä.

5.3. Karttakyselyiden vaikuttavuus

Haastateltujen hankkeiden tapauskohtaisen luonteen vuoksi haastatteluista saatiin monia esimerkkejä karttapohjaisten osallistumismenetelmien konkreettisista vaikutuksista lopullisiin kaavoihin. Vaikuttavuus vaihteli joidenkin hankkeiden välillä. Haastatteluista pystyttiin tunnistamaan joitakin seikkoja, jotka edesauttoivat vaikuttavuutta ja mahdollistivat onnistuneen osallistumisen; näitä seikkoja käsitellään tarkemmin onnistumisen edellytykset -luvussa. Seuraavaksi tarkastellaan käytettyjen karttakyselyiden vaikuttavuutta hankekohtaisesti konkreettisten esimerkkien avulla.

5.3.1. Helsingin yleiskaava 2050

Helsingin yleiskaavan karttakysely keräsi haastatelluista hankkeista ylivoimaisesti eniten vastauksia. Vastauksia oli annettu myös monista eri aiheista, joten kyselyn tuottama aineisto oli hyvin monipuolista. Haastateltavat kokivat, että kyselyssä

nousi vahvasti esille kiistanalaisia alueita, kuten Vartiosaari, Malmin lentokenttä ja Kivinkka. Nämä alueet olivat olleet Helsingin politiikassa keskustelun aiheena jo kauan ja niihin liittyviä kommentteja kertyi runsaasti myös muiden osallistumismenetelmien kautta. Näiden kyseisten alueiden poliittisen luonteen vuoksi karttakyselyllä ei koettu olleen suurta vaikutusta kaavassa syntyneisiin ratkaisuihin. Kyselyn kuitenkin koettiin antaneen vahvistusta monelle asialle ja korostaneen alueiden haastavuutta suunnittelun näkökulmasta: esimerkiksi Vartiosaaren suunnittelua lykättiin seuraavaan valtuustokauteen. Kyselystä koettiin olleen hyötyä tiettyjen asioiden esilletuomisessa, joista yksi tärkeimmistä oli kaupunkibulevardit. Suunnittelijat kertoivat yllättyneensä, kuinka positiivisesti asukkaat suhtautuivat kaupunkibulevardeihin. Virkamiesten lausunnot aiheesta olivat olleet pääasiassa negatiivisia. Kysely vahvisti myös asukkaille tärkeiden alueiden, kuten Keskuspuiston ja muiden viheralueiden, arvoa. Suunnittelijat olivat tietoisia näiden alueiden merkityksestä jo ennalta, mutta tuhansien pisteiden tuoma konkreettinen muistutus koettiin siitä huolimatta hyvin tärkeäksi. Kyselyn koettiin olleen hyödyllinen myös kantakaupungin täydennysrakennuksen suunnittelussa, joka on haastateltavien mukaan perinteisesti ollut hankala aihe. Karttakyselystä saadut kohdennukset antoivat myös sellaisia uusia ideoita suunnitteluun, joita ei ole tullut ilmi muiden osallistumismenetelmien kautta. Esimerkiksi Jätkäsaarta koskien tuli useampia kommentteja, joissa toivottiin korkeampaa ja tiiviimpää rakentamista.

”Vähän ehkä tällainen tylsä suunnittelijan vastaus, että kyllä me tiedettiin aika paljon niitä asioita, mitä sieltä sitten ilmeni.”

”Ja sitten taas toisaalta se vahvisti sitä, että jonkun Keskuspuiston vaikka arvoa. Tää oli asia mikä me vahvasti kyllä tiedettiin, mutta se on tietenkin ihan eri asia, että suunnittelijat täällä mutuilee, että ”kyllä se varmaan näin on”, kuin että näytetään ne sadat ja tuhannetkin pisteet niin onhan se eri asia.”

Kaupunkiluontoa ja viheralueita koskevien merkintöjen vaikuttavuus oli vaihtelevaa. Suuresta vastausmäärästä johtuen läpikäytyjä alueita oli runsaasti ja vaikka suurin osa niistä kohdistui puistoihin, myös yksittäisiä ruutuja koskevia

kommentteja oli paljon. Haastateltavien mukaan yksittäisiä ruutuja ei ryhdytty kevyin perustein muuttamaan, koska se herättäisi helposti tyytymättömyyttä niissä vastaajissa, joiden merkintöjä ei huomioitu kaavassa. Paljon kommentteja keränneistä alueista pyrittiin tekemään kompromissiesityksiä, vaikka joitakin ruutuja poistettiin myös kokonaan. Haastateltavat osasivat kertoa, että esimerkiksi tiettyjä kohtia Vantaanjoen rannasta jätettiin alkuperäiseen tilaansa asukkaiden pyynnöstä. Myös muilla osallistumismenetelmillä uskottiin kuitenkin olleen vaikutusta tähän asiaan, eikä karttakyselylle uskallettu antaa täyttä kunniaa asiasta.

”...koska niitä (merkintöjä) oli siellä, täällä, tuolla ja jos oltaisi jostain otettu ja jostain ei niin sitten taas niin kun se seuraava vaihe, että miksi noi sai tahtonsa läpi ja miksi me emme saaneet tahtoa läpi.”

”Mutta kyllä mä yleisfiihksenä sanoisin, että kyllä me oltiin aika koviksia siitä, että oltaisiin alettu tsekkailee niitä pienempiä viheralueita. Ei siinä vaiheessa, kun tuli ne kyselytulokset nii sitten me oltaisi tuolta, että ahaa täällä on joku tällainen parin ruudun...”

”Tiettyjä kohtia Vantaanjoen varresta oli sellaisia, jotka nousi aika voimakkaasti siinä kyselyssä ja ne sitten loppupelissä muuttuivat vihreiksi. Mutta en mä voi sanoa rehellisesti, että se olisi pelkästään sen (karttakyselyn) ansiota.”

Yksi karttakyselyn tärkeimmistä vaikutuksista oli haastateltavien mukaan kuitenkin se informaatio, mitä saatiin tulevaa kaavatyöskentelyn yhteistyötä varten. Karttakyselyn vastaukset nostivat selvästi esille alueita, joiden asukasvuorovaikutukseen ja kansalaiskaupunkiyhteistyön rajapintaan tulee tulevaisuudessa panostaa. Haastateltavat esimerkiksi totesivat, että kaikki täydennysrakentaminen vaatii jatkossa sitä, että vuorovaikutusta tehdään aivan eri tavalla kuin aiemmin. Kyselystä uskottiin myös olevan mahdollista hyötyä tulevissa hankkeissa, sillä aineisto on avoimesti kaikkien käytettävissä. Aineiston avoimuuden takia haastateltavilla ei ollut varmaa tietoa sen käyttöasteesta, mutta he kuitenkin uskoivat, että aineistoa on hyödynnetty jonkin verran ainakin kantakaupungin osalta. Tulevaisuuden hyödynnettävyydestä oltiin epävarmoja:

vaikka kysely toimii kattavana lähtötietoaineistona, kaavaprojekteissa halutaan usein mielipiteitä yksityiskohtaisesti ja eri näkökulmista, joita kyselyn aineisto ei välttämättä voi tarjota.

Haastateltavat kokivat karttakyselyn erittäin hyödylliseksi ja toimivaksi osallistumismenetelmäksi. Kyselyn vaikuttavuuden arviointi oli kuitenkin haastateltavien mielestä haastavaa, sillä muiden osallistumismenetelmien ja aineiston laajuuden vuoksi yksittäisten merkintöjen vaikutusta lopullisessa kaavassa on vaikea kartoittaa.

”On vaikea sanoa, että oliko se (vaikutus) pelkästään ton kyselyn takia vai osin mielipiteiden takia ja meidän päättäjien käsittelyprosessin yhteisvaikutuksena”

5.3.2. Urban Helsinki -kollektiivin varjoyleiskaava Pro Helsinki 2.0

Haastatteluun osallistuneet kolme Urban Helsinki -kollektiivin jäsentä kertoivat, että karttakyselystä saatu tieto oli suurimmilta osin tukea tehdyille työlle. Vaikka kaikki kommentit eivät olleet positiivisia, itse varjokaavaa ja kollektiivia ei haukuttu ja yleinen tunnelma oli kannustava. Helsingin yleiskaavan kyselyn tavoin varjokaavan kyselyn vastauksissa korostuivat konfliktialueet, jotka olivat olleet poliittisen ja julkisen keskustelun aiheena. Yksi tällainen alue oli Malmin lentokenttä, jonka keräämistä vastauksista haastateltavien mukaan huomasi, että asian aktiivit olivat tulleet porukalla äänestämään alueen poistamisen puolesta. Tällaiseen vastausvyöryyn oltiin kuitenkin osattu varautua, eikä kyselyn merkintöjä otettu huomioon lentokentän osalta suunnitelmassa, sillä sitä koskevat päätökset oltiin jo tehty. Kollektiivin periaatteisiin kuuluikin kyselyn osalta se, että suuria alueita ei lähtökohtaisesti ryhdytä muuttamaan vastausten perusteella. Näitä alueita oli haastateltavien mukaan mietitty ja punnittu jo paljon suunnitelman tekovaiheessa, koska niiden tiedettiin jakavan mielipiteitä. Toisena periaatteena oli, että huomiota kiinnitettiin pääasiassa alueisiin, jotka olivat keränneet paljon vastauksia. Yksittäiset merkinnät jätettiin yleensä huomiotta, poikkeuksena kuitenkin muutamat merkinnät, jotka koettiin hyödyllisiksi.

”Me oltiin jo melko päätetty, esim. että Malmille ehdotetaan rakentamista. Että ei me sitä muuteta sen takia että joku ei sitten tykännytkään siitä.”

”Peruseriaate oli, että mitään isoja alueita ei aleta poistamaan vaikka niistä tulisi sanomista. Mutta sellaista viilausta tehdään.”

”Kiinnitettiin huomiota semmoisiin, mihin oli tullut enemmän kommentteja. Yksittäisiin pisteisiin ei kiinnitetty niinkään huomiota, jos ei nyt ollut tosi hyviä pointteja.”

Haastateltavat kertoivat karttakyselyllä olleen konkreettista vaikutusta lopulliseen suunnitelmaan. Koska kollektiivi koostuu seitsemästä vapaaehtoisesta, vastauksissa nousi esille muutama heille tuntemattomampi viheralue, jotka olivat lähialueen asukkaille arvokkaita sellaisinaan. Tällaisia alueita olivat esimerkiksi Roihuvuoren kirsikkapuisto ja Munkkivuoren metsäalue, joille oli alkuperäisessä suunnitelmassa suunniteltu rakentamista. Kyselyn vaikutuksesta alueita koskeneet rakentamissuunnitelmat kuitenkin poistettiin lopullisesta suunnitelmasta. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että viheralueisiin liittyneillä vastauksilla oli eniten vaikutusta lopulliseen kaavaan, koska ne olivat usein keränneet runsaasti hyvin perusteltuja vastauksia. Kollektiivi oli tyytyväinen kyselyn tuloksiin ja niihin korjauksiin, mitä sen avulla saatiin suunnitelmaan. Kuten Helsingin yleiskaavan, myös varjokaavan karttakyselyn aineisto on vapaasti saatavilla internetissä. Aineiston luonteen vuoksi sen käyttöä ei kuitenkaan voida tietää varmasti.

”Mä luulen, että ne mitkä vaikutti eniten siihen meidän toiseen versioon suunnitelmasta, taisi olla joitain viheralueita. Hyvin perusteltuja poistamisia suunnitelmasta.”

5.3.3. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040

Mikkelin kantakaupungin osayleiskaavan haastateltavat kertoivat, että suurin osa vastauksia keränneistä alueista oli jo suunnittelijoiden tiedossa. Tärkein näistä

alueista oli keskusta, jonka kerrottiin keräävän aina sitä koskevissa kaavahankkeissa paljon mielipiteitä. Haastateltavat kertoivat, että mitkään tietyt viheralueet eivät nousseet erityisesti esille, vaan vastauksissa toivottiin lähinnä yleistä vehreyttä ja viihtyisyyttä. Pyöräily oli kuitenkin noussut näkyvästi esille vastauksissa. Vaikka pyöräilyreittien parantamisesta oli ollut jo pidemmän aikaa keskustelua, haastateltavat kokivat, että kyselyllä ja muilla osallistumismenetelmillä oli vaikutusta siihen, että pyöräily nousi yhdeksi teemaksi osayleiskaavassa.

”Mutta kyllä se esimerkiksi se pyöräily nousi sitten ihan oikeasti teemaksi tässä kaavassa. Sitten lähdettiin miettimään pyöräilyn pää- ja aluereittejä ja nyt ne ovat siellä kaavaluonnoksessa omina merkintöinään. Ainakin luotiin edellytykset sen pyöräilyn kehittämiseksi.”

Haastateltavat kertoivat, että kaikki tulokset esiteltiin tarkemmin ohjausryhmälle. Tuloksien hyödynnettävyys oli kuitenkin ongelmallista. Suurin ongelma oli haastateltavien mukaan vastauksien sopimattomuus suuren mittakaavan osayleiskaavaan. Vastauksien kerrottiin olleen joko liian yksityiskohtaisia, joihin strateginen suunnittelu ei voi ottaa kantaa, tai liian epämääräisen laajoja toiveita esimerkiksi viihtyisämmästä keskustasta. Haastateltujen yllätykseksi vastauksissa ei myöskään noussut sellaisia strategiseen suunnitteluun liittyneitä asioita, jotka olivat synnyttäneet suurta keskustelua ennen kaavahanketta. Kyseisten ongelmien uskottiin johtuneen siitä, että tavallisilla kansalaisilla ei ollut riittävästi tietämystä kaavatasoista eikä siitä, mitä strategisella suunnittelulla tarkoitetaan. Tällaisen tietämättömyyden uskottiin heikentävän luottamusta päättäjiin, kun kyselyyn merkityt yksityiskohtaiset toiveet eivät etene osayleiskaavaan saakka. Haastateltaville oli kuitenkin epäselvää, kenen vastuulla kaavatasoihin perehdyttäminen olisi.

”Joko ne oli ne kommentit niin yksityiskohtaisia, että tällä kaavalla niihin ei pystytty vastaamaan tai ne oli vastaavasti niin yleispiirteisiä, että jos toivotaan viihtyisää keskustaa, niin se on jo aika monen asian summa.”

”Asukkaiden pitäisi olla hereillä tässä mutta eivät näe sitä tilannetta koska he joutuisivat tutustumaan kaikkiin niihin tausta-aineistoihin ja se on niin laaja se kokonaisuus, että se ei oikein aukea sitten.”

Yleisesti ottaen haastateltavat eivät kokeneet kyselyn tuloksilla olleen paljon vaikutusta lopulliseen kaavaan. Suurin osa esille tulleista asioista olivat jo suunnittelijoiden tiedossa ja loput eivät olleet toteutettavissa strategisessa osayleiskaavassa. Haastateltavat pohtivat, että vaikuttavuuden selvittämiseksi heidän tulisi tehdä syvällisiä vertailuja kyselyssä nousseiden teemojen ja luonnoksen/ehdotuksen välillä. Keskusta-alueen uusi raja-alue oli kuitenkin asia, jonka haastateltavat kertoivat olleen konkreettinen seuraus karttakyselystä. Kaupunkilaiset saivat kyselyssä piirtämällä rajata alueen, jonka he kokivat keskustaksi. Suunnittelijoille tuli yllätyksenä, kuinka suureksi kaupunkilaiset keskusta-alueen käsittivät. Tämän seurauksena keskustatoiminta-alueetta laajennettiin nykyisessä kaavassa.

”Jos mä arvioisin, niin mun mielestä niillä ei ollut kauhean suurta merkitystä. Näin raa’asti jos sanotaan, koska ei siellä tullut sellaisia asioita, jotka ei olisi tullut muutenkaan esille.”

”Se (keskustaraja-alue) oli musta semmoinen mielenkiintoinen, josta voin sanoa, että suoraan konkretisoitui siinä suunnitteluratkaisussa.”

5.3.4. Salpausselän Teivaan kylpylähotellin asemakaava

Teivaan kylpylähotellin asemakaavan karttakyselyssä vastaajat saivat kommentoida kaavaehdotusta, josta johtuen vastauksien sisältö oli haastateltavien mielestä olennaista ja hyödyllistä kaavatyön kannalta. Haastateltavien mukaan vastauksissa oli myös selkeästi näkyvissä mielipiteiden jakautuminen tiettyjen asioiden kohdalla. Näihin lukeutuivat muun muassa rakentamisen sijoittaminen rantaan tai rinteeseen ja suunnitellun kylpylähotellin korkeus. Ranta- ja rinnerakentamisen jakautuminen johtui haastateltavien mukaan siitä, että alueen veneilijät kannattivat rinnerakentamista ja alueen luonnosta huolestuneet ihmiset

taas rantarakentamista. Vastaukset jakautuivat näiden kahden vaihtoehdon välillä hyvin tasaisesti, mikä vaikeutti suunnittelijoiden suhtautumista asiaan. Tärkeimmäksi haastateltavat kokivat kuitenkin sen viestin, mikä välittyi vastauksista; yleinen suhtautuminen hankkeeseen oli positiivista. Tämä havainto tuli suunnittelijoille yllätyksenä, koska yleisötilaisuuksissa hotellihanketta oli vastustettu hanakasti. Haastateltavat totesivatkin, että yleisötilaisuudet usein vetävät puoleensa äänekkäämpiä ihmisiä, jotka helposti dominoivat keskustelua. Tästä johtuen karttakyselyt ja muut matalan kynnyksen osallistumismenetelmät ovat todella tärkeitä yleisen mielipiteen kartoittamisessa, koska ne antavat hiljaisemmillekin ihmisille äänen.

”Mä olin kuvitellut yleisen suhtautumisen aivan toisenlaiseksi aikaisemman kokemuksen perusteella, mutta silti. Valtaosa oli sitä mieltä, että on hyvin myönteinen.”

”Mulla oli kuva, että kaupunkilaiset todella vastustaa sitä, kun oli niitä muutamia äänekkäitä, jotka sitä voimakkaasti vastusti sitä hanketta. Tämä oli ensimmäinen kerta tämä Maptionnaire kun tuli, vaikka jotkut kritisoi että se ei ole tilastollisesti pätevä fakta, niin siinä selkeästi nähtiin että hanke on kannatettava.”

Karttakyselyn kerrottiin vaikuttaneen merkittävästi kaavatyön sisältöön ja etenemiseen. Haastateltavat kertoivat, että karttakyselyn vastauksia hyödynnettiin asemakaavan suunnittelussa ja joitakin kommentteja päätyi lopulliseen suunnitelmaan sellaisenaan. Vastauksissa oli esimerkiksi tuotu esille toive viherkatosta, minkä seurauksena suunnitelmissa viherkatoksi suositeltu katto määrättiin tähän käyttötarkoitukseen. Haastateltavien mukaan tämän kaltaisia esimerkkejä oli paljon, koska vastaukset koettiin helposti hyödynnettäviksi. Merkittävin vaikutus oli kuitenkin se, että positiivisen suhtautumisen ansiosta kaavatyötä päätettiin jatkaa. Edeltävissä osallistumismenetelmissä esille tulleiden negatiivisten kommenttien takia päättäjät olivat jo suunnitelleet kaavatyön lopettamista. Karttakyselyn tuloksista oli kuitenkin nähtävissä, että suhtautuminen kaavahankkeeseen oli suurimmalta osin positiivista: 60 % osallistujista vastasi, että suhtautuu ”erittäin myönteisesti” hankkeeseen. Vaikka kaavatyö lopulta

päätettiin päättäjien toimesta, haastateltavien mukaan oli täysin karttakyselyn ansiota, että hanke jatkui niinkin pitkään. Kaavatyön keskeytymisen vuoksi myös kommenttien, kuten edellä mainitun viherkaton, vaikuttavuuden arviointi on puutteellista.

”Sehän oli se kaavaehdotus itse asiassa hyvinkin erilainen, kun tää luonnos oli, kommentoitavana oleva luonnos. Siellä saattoi olla ihan yksittäisiä detaljiasioita mitkä näkyi, ihan jopa sanoja, mitä oli kommentoitu, mitä olin lisännyt ihan sellaisenaan.”

”Mutta kyllä tää sillä lailla kumminkin vaikutti, että kun mekin oltiin siinä vähän kiikun kaakun että viitsikö tätä enää jatkaa, niin kyllä me sitten päätettiin että vielä jatketaan.”

”H: Oliko kyselyllä vaikutusta suunnitteluprosessin etenemiseen?”

V: Kyllä oli. En tiedä olisiko se mihinkään päätenyt, jos se olisi ollut toisinpäin suhtautuminen ylipäätänsä hankkeeseen.”

Haastateltavat kertoivat, että Lahden kaupunki käyttää kaavasunnittelussa apuna webmap-palvelua, jonka kautta kaikkien Lahden alueella toteutettujen kyselyiden aineistot ovat suunnittelijoiden saatavilla. Teivaan kyselyn raakadata ja siitä koostetut raportit laitettiin palveluun, joten niitä on mahdollista hyödyntää myös tulevissa kaavatöissä. Kyselyllä on siten potentiaalista vaikuttavuutta vielä tulevaisuudessa, vaikka kyseinen hanke onkin lopetettu. Haastateltavat myös kertoivat, että kyseistä palvelua käytetään ahkerasti lähtötietoa etsiessä ja he kokevat sen erittäin hyödylliseksi työkaluksi kaupunkilaisten näkemysten ymmärtämisessä ja aineistojen tehokkaassa hyödyntämisessä.

”Tämä on hienoa, että ollaan päästy tähän tilanteeseen, että sitä tietoa on siellä (webmap-palvelussa). Rupeaa pikku hiljaa hahmottumaan se, että miten ihmiset sen ympäristön kokee.”

5.3.5. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava

Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa oli hyödynnetty kahta karttakyselyä: ensimmäisen oli toteuttanut konsulttiyritys Ramboll Oy luonto- ja maisemaselvityksen yhteydessä ja toista oli hyödynnetty muistutusten jättämävaiheessa. Vaikuttavuuden arvioinnin kannalta haastateltavat eivät osanneet kertoa paljoa luonto- ja maisemaselvityksen yhteydessä tehdystä kyselystä, koska kyselyn tuloksia käsiteltiin pääosin konsulttiyrityksen sisäisesti. Muistutusten jättämävaiheen Harava-kyselystä haastateltavat taas kertoivat, että karttakyselyn kautta annettujen muistutusten asiasisältö ei poikennut sähköpostitse tai kirjeitse jätetyistä muistutuksista. Karttakyselyn ei todettu myöskään lisänneet muistutusten määrää merkittävästi. Vastauksia tuli haastateltavien mukaan jonkin verran enemmän, mutta tämän uskottiin johtuneen kaavasisällöstä, eikä uudesta tavasta jättää muistutus. Karttakyselyn suosio kuitenkin yllätti suunnittelijat, sillä sen kautta jätti muistutuksen vähän reilu puolet. Asiasisältö kuitenkin mukaili esillä olleita teemoja, joista eniten muistutuksia keränneeksi mainittiin Ranuan tuulivoimala.

”Ehkä niitä jonkun verran enempi tuli mutta se on aina niin kaavasisällöstä kiinni, että kuinka paljon sitä palautetta tulee.”

Haastateltavat uskoivat luonto- ja maisemaselvityksen yhteydessä tehdyn kyselyn vaikuttaneen kaavaan selvityksen kautta. Haastateltavat eivät kuitenkaan osanneet kertoa kyselyn yksityiskohdista ja sen konkreettisista vaikutuksista selvitykseen tarkemmin, sillä kyselyn toteutti selvitystä varten palkattu konsulttiyritys. Haastateltavat kuitenkin uskoivat, että varhaisen ajankohdan ja ihmisille tärkeän aihepiirin vuoksi kysely keräsi kiinnostusta ja vastauksia. Luonto- ja maisemaselvityksen kyselyn tuloksia ei käsitelty sen tarkemmin konsulttiyrityksen ulkopuolella; päättäjille esiteltiin ainoastaan valmis selvitys, jossa ei eritelty kyselyssä ilmi tulleita asioita. Haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että kyselyn tuloksien esittelemisestä ei olisi ollut erityisesti hyötyä, koska kysely sijoittui selvitysvaiheeseen.

”Sen luonto- ja maisemaselvityksen kysely vaikutti sitten niiltä osin, miten se konsultti on katsonut, niin on vaikuttanut selvityksen lopputulokseen. Siitä selvityksestä tuli tietenkin sitten esityksiä, tällöinen miten tietyt asiat pitäisi maakuntakaavassa esittää. Ja sieltä otettiin tietenkin soveltuvin osin mukaan...”

Haastateltavien mukaan Harava-palvelun kautta muistutuksen jättäneistä vain harva hyödynsi karttaominaisuutta. Arvioiden mukaan palvelun kautta tehtiin vain noin 10–15 karttapiirrosta. Karttaominaisuus oli aiheuttanut myös hämmennystä joissakin vastaajissa, koska vastauksissa oli havaittavissa muutamia vahingossa tehtyjä muistutukseen liittymättömiä merkintöjä. Haastateltavat kertoivat, että kaikki Harava-palvelun kautta jätetyt muistutukset piti tulostaa ja arkistoida paperimuodossa samalla tavalla kuin sähköpostitse ja kirjeitse jätetytkin muistutukset. Tästä syystä tehtyjä karttapiirroksia ei huomioitu mitenkään erityisesti. Karttaominaisuus nähtiinkin hyödyllisenä lähinnä vastaajien kannalta: ajatuksien hahmottelemisen kartalle uskottiin helpottavan muistutuksien jättämistä.

”Saattoi olla vaan, ettei oo mitään merkintää. Tai joku piste jossakin paikassa, joka ei liittynyt siihen testiin mitenkään. Siinä oli vähän jotakin, yksinkertainen se ohjelmakin minusta kyllä oli, mutta voi olla että jos 80v. sitä käyttää niin siinä saattaa olla joku...”

”Eihän tossa karttaohjelmassa mitään muuta uutta, kun että pääset samanaikaisesti sitä karttaa katsomaan. Pystyt tekemään sen kyllä, vaikka kirjoittaisit meille vaan sähköpostilla tai lähetät kirjeen. Mut uus oli se, että sä voit piirtää sinne kartalle ja sitä ei loppujen lopuksi hirveen moni käyttänyt kuitenkaan.”

”Musta tuo palautejärjestelmä on tehty vaan ei meitä varten varsinaisesti vaan heitä varten, että he käsittävät asiaa. Tai muistutuksen antajat käsittää sen asian paremmin. Ja näkee sen kartan ja voi piirtää.”

5.4. Kohdatut haasteet

Lähes kaikki haastateltavat olivat kohdanneet kritiikkiä koskien käytettyjen karttakyselyiden edustavuutta ja luotettavuutta. Kyseistä kritiikkiä kerrottiin tulleen sekä alan ammattilaisilta että yksityisiltä henkilöiltä. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että vastaavanlaisten kyselyiden tuloksiin suhtaudutaan usein väärällä asenteella. Kyselyiden ei ole tarkoitus tuottaa tilastollisesti edustavaa dataa vaan lisätietoa suunnitteluun. Helsingin yleiskaavan suunnittelijat totesivat haastattelussa osuvasti, että kyselyiden avulla ei tehdä tieteellistä tutkimusta vaan vuorovaikutusta. Koska kysely on kaikille avoin, tulisi ihmisten ymmärtää, että siitä saatu otos ei ole välttämättä erityisen edustava. Haastateltavien mukaan suunnittelijoiden vastuulla olisi enemmänkin löytää keinoja, joiden avulla voidaan tavoittaa alueen asukkaat mahdollisimman kattavasti.

Kyselyistä saadun datan kerrottiin aiheuttaneen epäilyksiä joissakin ihmisissä. Esimerkiksi Helsingin yleiskaavassa Malmin lentokentälle rakentamisen vastustajat kertoivat palautteessa epäilevänsä suunnittelijoiden manipuloineen vastauksia, koska rakentamista suosivia merkintöjä oli niin paljon. Myös Urban Helsinki -kollektiivi kertoi, että vastaavia epäilyksiä on tullut ilmi heidän aiemmissa projekteissaan, joissa on käytetty karttapohjaisia osallistumismenetelmiä. Suurin osa haastateltavista kertoikin pohtineensa vastauksiin liittyviä riskejä, kuten masinoituja vastauksia, ”huumorivastauksia”, saman ihmisen useampia vastauskertoja ja aktiiviporukoiden vastausvyöryjä. Haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet näitä edellä mainittuja ilmiöitä ongelmaksi. Teivaan asemakaavan suunnittelijat totesivatkin, että vaikka edellä mainitun kaltaiset vastaukset on usein helppo huomata aineistosta, ovat ne kuitenkin mahdollisia ja suunnittelijan on tärkeää muistaa olla sokeasti luottamatta saatuun aineistoon juuri niihin liittyvien riskien takia. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan muistutusten jättämistä varten tehdyssä kyselyssä ei ollut mahdollista vastata kahdesti, koska vastaajan tuli tunnistautua pankkitunnuksilla. Suunnittelijat kuitenkin uskoivat tämän vähentäneen jonkin verran vastaajien määrää.

”Toi on sellainen tyypillinen kritiikki, mikä tulee ammattilaisten suunnalta. Että miten edustavaa tämä aineisto on? Ja mitä tämä kertoo tilastollisesti? Mutta sitten tavallaan usein käydään keskustelua siitä, että tämä on kuitenkin kokemuksellista tietoa ja välttämättä ne ei aina siihen tilastolliseen edustavuuteen päästäkään ja sitä voi olla vaikea arvioida. Mutta se on kuitenkin lisätietoa siihen suunnitteluun” (Teivaan asemakaava)

”Mehän nyt oltiin hyvin tietoisia siitä, ettei se ollut mitenkään edustava tutkimus. Ei oltu tarkoitettukaan sellaiseksi, mutta siitä tuli kuitenkin jotakin sanomista.” (Helsingin yleiskaavan varjokaava)

”Pystyttäisiinkö tällä tavalla masinoimaan jonkinlainen kampanja tai mielipiteiden kohdistaminen johonkin tietyn ratkaisun suuntaan? Sitä ei vielä ole kokeiltu, mutta se voisi olla ihan hyvin mahdollista. Koska tässäkin todettiin, että sata henkilöä vastasi, niin siihen aika helposti pystyisi 10 henkeä tekee aika paljonkin tietyn suuntaisia ehdotuksia. Ja sillä tavalla kääntää jotain kaavahanketta tiettyyn suuntaan.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

”Mutta se, miten vältytään semmoisilta vääristymiltä, että joku tietty aktiiviporukka vaikka vääristää sen lopputuloksen, niin en mä ainakaan osaa semmoista pelätä, kun ei sitä ollut havaittavissa niissä tuloksissa.” (Teivaan asemakaava)

Vastauksien hyödynnettävyys oli myös välillä koettu haasteelliseksi. Teivaan asemakaavan ja Helsingin yleiskaavan varjokaavan haastateltavat kertoivat yksittäisten vastauksien käsittelyn olleen haastavaa niiden suuren määrän takia. Myös avovastauksien käsitteleminen koettiin haastavaksi, koska sen koettiin vaativan runsaasti resursseja. Edeltävistä syistä useissa kaavahankkeissa ei ehditty käydä yksittäisiä kommentteja perusteellisesti läpi. Vastauksien ristiriitaisuus aiheutti myös päänvaivaa suunnittelijoille. Tunnettujen konfliktialueiden lisäksi myös pienemmät alueet jakoivat mielipiteitä: yksittäisiä kommentteja keräsivät etenkin vastaajille tärkeät viheralueet, joista kaikki eivät olleet suunnittelijoille tuttuja puistoja. Jos yhden kommentoijan toive toteutettaisiin, herättäisi se helposti närkästystä niissä vastaajissa, joiden kommentteja ei otettu huomioon.

Myös kyselyn suunnittelun huomattiin vaikuttavan suuresti saatuihin vastauksiin. Esimerkiksi Mikkelin kantakaupungin osayleiskaavassa suunnittelijat huomasivat, että ensimmäiset kysymykset saivat runsaiten vastauksia, kun taas kyselyn lopussa olleisiin kysymyksiin jätettiin usein vastaamatta. Helsingin yleiskaavan suunnittelijat taas toivat esille kyselyssä käytetyn kielen ja sen, että selkeyden lisäksi kysymyksiä suunnitellessa pitää olla varovainen, etteivät ne ole johdattelevia. Yleiskaavan suunnittelijat kertoivat analysoinnin ja resurssien kannalta olevan hyödyllisintä kysyä vai niitä kysymyksiä joihin haluaa vastauksen ja joita osaa hyödyntää.

”Laadulliset, avoimet tekstivastaukset. Ne on aika vaikeita monesti. Niiden analysointi ja sellaisen aineiston analysointi vaatii aikaa ihan eri lailla.” (Teivaan asemakaava)

”Kannattaa miettiä sitä, että mitä syötteitä siihen (kyselyyn) annetaan. Tiedostaen, että asiat helposti ohjaa ihmisiä vastaamaan tietyllä tavalla. Ja sitten siihen kyselyn sisältöön sanoisin, että ei kannata kysyä todellakaan yhtään mitään sellaista, mitä ei oikein tiedä mitä sillä tiedolla tekisi.” (Helsingin yleiskaava)

Tiedottaminen, osallisten aktivoiminen ja näistä seuraava vastauksien epäolennaisuus tai puute oli yksi suurimmista haasteista. Helsingin yleiskaavan, Mikkelin osayleiskaavan ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan haastateltavat uskoivat suurien kaavatasojen olevan asukkaille vaikeita ymmärtää, mikä ilmeni liian yksityiskohtaisina vastauksina. Epäolennaisten vastauksien uskottiin vaikuttaneen negatiivisesti myös kansalaisten ja päättäjien väliseen luottamukseen, koska vastauksia ei voitu huomioda kaavoissa. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaavan kyselyssä tämä ongelma näkyi palautteissa, joissa oli ihmetelty, miksi kaupunkilaisilta kysytään mielipiteitä, jos niitä ei kyetä toteuttamaan. Haastateltavat kuvailivat isoja kaavatasoja haastaviksi vuorovaikutuksen kannalta myös siksi, että ne harvoin käsittelevät ihmisiä kiinnostavia asioita. Tästä syystä niistä tiedottaminen ja ihmisten aktivoiminen voi olla haastavaa. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa kaavatason laajuus vaikeutti haastateltavien mukaan ihmisten tavoittamista myös täysin

maantieteellisistä syistä. Perimmäisen syyn vähäiseen kiinnostukseen uskottiinkin löytyvän kaavatasosta ja kaavan teemoista, eikä tiedottamisen vähyydestä. Tiedottamisen puutteen tiedostettiin kuitenkin vaikuttavan merkittävästi vastauksien määrään ja laatuun. Mikkelin haastateltavat uskoivat heikon tiedottamisen johtaneen esimerkiksi siihen, että kantakaupungin osayleiskaavan kyselyssä ei noussut esille yksi aikaisemmin hyvin paljon keskustelua herättänyt ja jopa kansalaisadressin synnyttänyt strategiseen suunnitteluun liittynyt asia.

”Onhan siinä tietysti sekin puoli vielä, että ei se yleiskaava ole se paperi missä päätetään sen yksittäisen rakennuksen paikka. Kuitenkin se on strateginen suunnitelma, että sitäkin jos rupeaa perkaamaan niin ei sitä välttämättä kaikki asukkaatkaan hoksaa. Että vielä tulee se asemakaava siihen ja katsotaan joka tapauksessa uudestaan ne paikat.” (Helsingin yleiskaava)

”Se voi olla, että tuollainen asemakaava on paljon helpompi yleisölle ymmärtää, kun tällainen yleiskaava ja mitä se käytännössä tarkoittaa heidän osalta, koska ne merkinnät on tyypillisesti sellaisia että ne ei ole kovin täsmällisiä. Siinä mielessä ei herätä samalla tavalla kiinnostusta kuin joku kaavaprojekti, joka kohdistuu tiettyyn tonttiin ja siinä on naapureita ja muut.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

”Ei siis kiinnosta. Ei tämä (maakuntakaava) ole semmoinen... Se on eri asia joissakin alemmilla kaavatasoilla, että se on konkreettista. Voi koskettaa yksittäistä ihmistä. Täällä meillä aika harva asia koskettaa yhtä tonttia tai yhtä ihmistä...” (Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava)

Karttakyselypalveluita koskeneita teknisiä haasteita ei oltu kohdattu merkittävästi. Teivaan asemakaavan kyselyä toteuttaneet suunnittelijat olivat pohtineet muun muassa georeferoinnin ja useamman luonnoksen yhtäaikaisen kommentoinnin mahdollistamista, mutta pääosin kukaan haastateltavien hankkeiden suunnittelijoista ei ollut kohdannut ongelmia kyselyn toteuttamisessa. Käyttäjien kohtaamia teknisiä haasteita oli havaittu muutamia, joista suurin osa johtui käyttäjien omista teknisistä valmiuksista. Useammassa haastattelussa tuli esille huoli vanhempien ikäluokkien osaamisesta, mutta tämän ei koettu olevan suuri

ongelma vaihtoehtoisten osallistumiskanavien ansiosta. Teivaan asemakaavan karttakyselyyn vastaamiseen oli tarjottu jopa apua ja ohjausta, mutta tätä mahdollisuutta ei oltu juurikaan hyödynnetty. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaavan kyselystä oli tullut hieman palautetta, että palvelu oli ollut hankala käyttää ja ei voinut halutessaan valita useampaa vaihtoehtoa. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan muistutusten jättämissä palveluissa oli muutamia vahinkomerkintöjä, jotka olivat kuitenkin suunnittelijoiden mukaan helppo havaita virheellisiksi – karttaominaisuutta ei oltu myöskään hyödynnetty runsaasti, johon suunnittelijat eivät osanneet kertoa syytä.

”Se oli ollut ehkä osalle hankala käyttää ja jotkut olisi halunnut valita useampia vaihtoehtoja ja semmoisia juttuja.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

Kaikissa haastateltavissa kaavahankkeissa resurssipula koettiin suurimmaksi rajoitteeksi kyselyiden kunnollisessa toteuttamisessa ja analysoinnissa. Useat suunnittelijat kokivat, että kaavasunnittelun työmäärä on viime vuosina kasvanut valtavasti ja tästä johtuen etenkin aikaresurssi on erittäin tiukalla. Helsingin yleiskaavan suunnittelijoiden mukaan yleiskaavahanke ”puskettiin” läpi neljässä vuodessa nopealla aikataululla. Yleiskaavan kyselystä tulikin palautetta, että kysely oli liian vähän aikaa auki ja kaikki eivät ehtineet vastata. Yleiskaavan suunnittelijat uskoivatkin, että kyselyllä olisi voinut olla paljon enemmän potentiaalia, jos resurssit eivät olisi rajoittaneet toteutusta. Kysely olisi voinut esimerkiksi toimia keskustelualustana koko kaavahankkeen ajan ja aineiston analysointia paikkatietomielessä olisi voitu syventää. Mikkelin haastateltavat pohtivat taas tiedottamisen ja epäolennaisten vastauksien yhteyttä – kenen rooliin kuuluu perehdyttää kansalaisia kaavatasoista? Kantakaupungin osayleiskaavan suunnittelijat kertoivat, että Mikkelin kaupungilla ei ole erityistä vuorovaikutusvastaavaa, joka löytyy monilta muilta kaupungeilta. Ylimääräiselle tiedottamiselle tulee löytää aikaa siten muiden työtehtävien lomasta, joka on haastavaa. Isojen kaavatasojen suunnittelijat uskoivat resurssiongelmien helpottavan pienemmillä kaavatasoilla.

”Sitä kautta mä mietin vielä sitä, että jotenkin sitä olisi voinut ehkä käyttää enemmän keskustelupohjana siinä kokonaisprosessissa. Mutta niin kuin (nimi) sanoi, niin ei sille oikein ollut myöskään aikaa.” (Helsingin yleiskaava)

”Mä luulen, että me saataisiin paljon enemmän irti, jos meillä olisi tällöinen (vuorovaikutukseen erikoistunut) henkilö, joka pystyisi olemaan koko ajan täällä somessa ja olemaan läsnä. Kaupungin ääni siellä.” (Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava)

”Mutta ehkä jossain pienemmän alueen, kaupunginosan tai yksittäisen asemakaavan, tai ehkä asemakaavasta ei niin tehdäkään, mutta osayleiskaava-alueen kokoinen. Siinä voisi ehkä mennäkin vähän syvemmälle ja olisi aikaa katsoa jotain avovastauksia.” (Helsingin yleiskaava)

5.5. Onnistumisen edellytykset

Tutkimushaastatteluissa esille tulleiden kokemusten ja haasteiden avulla voitiin tunnistaa vaikuttavuuden kannalta tärkeitä asioita, joihin suunnittelijoiden tulisi kiinnittää erityisesti huomiota karttapohjaisia osallistumismenetelmiä hyödyntäessä. Nämä asiat kiteytettiin kuuteen ohjenuoraan (Kuva 4), joita noudattamalla tulevaisuuden suunnittelijoilla on paremmat valmiudet maksimoida käytetyn karttapohjaisen osallistumismenetelmän vaikuttavuus.

Kuva 4. Onnistumisen edellytykset karttapohjaisia osallistumismenetelmiä hyödyntäessä

Osallistumisen ajankohdalla on suuri merkitys sen vaikuttavuuteen ja yleinen käsitys on, että osallistumisen tulisi tapahtua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kaavaprojektia (Lapintie 2002). Myös haastateltavat kokivat, että ajankohta vaikutti merkittävästi kyselyistä saatujen vastauksien laatuun ja siten niiden hyödynnettävyyteen. Monet haastateltavat yhtyivät siihen, että mahdollisimman varhainen ajankohta on paras vaikuttavuuden kannalta. Haastateltavat eivät kuitenkaan olleet yksimielisiä; aikaista osallistumisajankohtaa kritisoitiin muun muassa vastauksien epäolennaisuudesta ja vastaamisen vaikeudesta. Suunnittelijoiden tulisiikin ajankohtaa valitessa miettiä osallistumisen tavoitteita. Aikaisessa vaiheessa toteutettu kysely on tehokas keino kerätä kokemuksellista lähtötietoa alueesta, jota voidaan hyödyntää alusta asti suunnitteluprojektissa. Myöhäisemmässä vaiheessa toteutettu kysely voi taas toimia esimerkiksi kommentointialustana, jota kautta suunnittelijat ja päättäjät pysyvät kosketuksissa kaupunkilaisten näkökulmiin. Joissakin tapauksissa kyselyn toteuttaminen myöhäisemmässä vaiheessa suunnitteluprojektia on siten täysin perusteltua. Osallistumista ei kuitenkaan tule jättää pelkästään sen varaan, vaan ymmärtää se keinona täydentää osallistumista ja varmistaa asukkaiden tyytyväisyys projektin koko aikana.

Yksi suurimmista haasteista, joita haastateltavat kokivat karttapohjaisten osallistumismenetelmien käytössä, oli resurssipula. Etenkin tiedottamiseen ja aineiston analysointiin vaadittava aika koettiin haastavaksi löytää nykysuunnittelun hektisessä aikataulussa. Mikkelissä koettiin myös henkilöstöpulan vaikeuttaneen etenkin tiedottamista, sillä pienempänä virastona heillä ei ollut tähän tehtävään nimitettyä henkilöä. Koska lisäresurssien kanavoiminen osallistamiseen ei kuitenkaan aina ole mahdollista, tulisi suunnittelijoiden ennen vuorovaikutuksen aloittamista määritellä selkeästi osallistumisen tavoitteet ja kartoittaa käytettävissä olevat resurssit. Näin toimimalla voidaan varmistaa käytettävissä olevien resurssien maksimaalinen hyödyntäminen ja olennaisimpiin asioihin panostaminen. Myös Rowen ja Frewerin (2000) mukaan tehokkaan osallistumisen kannalta on erittäin tärkeää jo

ennen vuorovaikutuksen suunnittelun aloittamista kartoittaa käytettävissä olevat resurssit.

Riittävien resurssien varaaminen liittyy olennaisesti myös seuraavaan ohjenuoraan, huolelliseen suunnitteluun. Kun haastateltavilta kysyttiin neuvoja muita karttapohjaisia osallistumismenetelmiä hyödyntäviä suunnittelijoita varten, suurin osa kehotti suunnittelemaan kyselyn sisällön huolellisesti. Huolellinen suunnittelu osallistamisen tavoitteet mielessä pitäen auttaa säästämään resursseja ja helpottaa tuloksien käsittelyä analysointivaiheessa. Haastateltavat myös tarkensivat, että kyselyn suunnittelussa tulee etenkin kiinnittää huomiota sen selkeyteen ja käytettyyn kieleen, kysytyihin asioihin sekä niiden järjestykseen ja hyödynnettävyyteen. Helsingin yleiskaavan haastattelussa suunnittelijat totesivatkin osuvasti, että kyselyssä kannattaa kysyä vain sellaisia asioita, joista tietää miten niitä voidaan hyödyntää. Ylimääräisten asioiden kysyminen kuluttaa resursseja, vähentää olennaisten vastauksien määrää ja vaikeuttaa niiden analysointia. Kyselyn huolellisella suunnittelulla voidaan siten vaikuttaa suuresti kyselystä saatujen vastauksien laatuun ja jättää aikaa myös syvemmälle analysoinnille.

Monien muiden kohdattujen haasteiden koettiin johtuneen puutteellisesta tiedottamisesta. Vaikka haastateltavat olivat tyytyväisiä kyselyiden keräämiin vastausmääriin, tiedottaminen kyselyä koskevasta kaavahankkeesta oli usein jäänyt riittämättömäksi. Suunnittelijoiden ja päättäjien voi olla välillä vaikea hahmottaa, että itselle tutut asiat, kuten kaavatasot, voivat olla tavallisille kaupunkilaisille vaikeaselkoisia ja epäselviä. Tämä voi taas johtaa edellisessä luvussa tarkasteltuihin ongelmiin, kuten epäolennaisiin vastauksiin ja luottamuspulaan päättäjiä kohtaan. Suunnittelijoille ei kuitenkaan aina ollut selvää kenen vastuulle näihin asioihin perehdyttäminen kuuluu: suunnittelijoille, päättäjille vai itse kaupunkilaisille? Edellä mainittujen ongelmien välttämiseksi asiaa tulisi pohtia hyvissä ajoin ennen osallistamisen aloittamista ja sopia vaadittavasta työnjaosta. Yksinkertaisimmillaan kaavatasosta tiedottamisen voisi toteuttaa kyselyn etusivulla olevalla selkeällä kuvauksella kaavaprojektista ja siitä mihin kyseinen kaava ja karttakysely voi vaikuttaa ja mihin ei.

Karttapohjaiset osallistumismenetelmät ovat monille suunnittelijoille uusi tuttavuus ja siksi niistä saadun aineiston hyödyntäminen jää usein puolitiehen. Haastatteluissa nousi esille erityisesti kaksi asiaa liittyen aineiston tehokkaaseen hyödyntämiseen: riittävä analysointi ja aineiston hyödyntäminen tulevaisuudessa. Kuten aikaisemmin mainittiin, aineiston analysointi jää usein puutteelliseksi resurssipulan vuoksi. Useat haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että karttakyselyistä saadun aineiston perusteellinen analysointi on äärimmäisen tärkeää ja sitä varten kannattaa jo suunnitteluvaiheessa varata aikaa ja osaavaa henkilökuntaa. Perusteellisella analysoinnilla voidaan kasvattaa kyselyaineiston hyödynnettävyyttä, joka taas voi vuorostaan johtaa suurempaan vaikuttavuuteen. Karttakyselyaineistojen hyödynnettävyyttä ja vaikuttavuutta voidaan lisätä myös mahdollistamalla niiden käyttö tulevilla projekteilla. Suurin osa haastateltujen hankkeiden karttakyselyaineistoista oli vapaasti saatavilla internetissä. Aineistojen käyttöä ei kuitenkaan voida seurata, joten niiden hyödyllisyys muille projekteille jää arvailuksi. Lahden kaupunki on kuitenkin ollut tällä saralla edelläkävijä heidän kaikkien suunnittelijoiden käytössä olevan webmap-palvelunsa ansiosta. Muiden kaupunkien ja suunnittelutahojen tulisi harkita vastaavaa menettelyä, jonka avulla kyselyaineistot olisivat helposti löydettävissä ja hyödynnettävissä myös tulevilla projekteilla.

Vaikka karttakyselyn toteuttavalla taholla olisi kaikki edellä mainitut ohjenuorat hallussa, osallistumisen onnistuminen ja vaikuttavuus riippuu lopulta asenteesta. Jos osallistumista lähestytään ”mistä aita on matalin” -mentaaliteetillä, ei lopputulos tule olemaan kiitettävä. Vuorovaikutus ja osallistuminen ovat kuitenkin vain niin onnistuneita kuin suunnittelijat ne mahdollistavat. Vaikka vuorovaikutus on Suomessa lakisääteistä, tulisi suunnittelijoiden muistaa, että onnistunut vuorovaikutus on kaikkien tahojen kannalta parasta ja sen eteen kannattaa nähdä vaivaa. Kun kaikilla tahoilla on asenne kohdallaan ja edellä mainitut ohjenuorat tiedossa, on myös käytetyllä karttakyselyllä kaikki edellytykset onnistua.

6. Loppupäätelmät

Tutkimuksessa suoritettujen tutkimushaastattelujen perusteella voidaan todeta, että karttapohjaiset osallistumismenetelmät soveltuvat hyvin käytettäväksi kaavahankkeisiin, jotka käsittelevät kaupunkiluontoa. Haastateltavat olivat samaa mieltä Kahilan ym. (2018) selvityksen kanssa siitä, että karttapohjaiset osallistumismenetelmät ovat erityisen toimivia kokemuksellisen tiedon keräämisessä. Viheralueiden on todettu tuottavan runsaasti kokemuksellista tietoa niitä hyödyntäville asukkaille (Brown 2012; Fagerholm ym. 2012) ja osallistumishalun olevan niitä koskevissa kaavahankkeissa suuri (Balram & Dragičević 2005). Haastateltavat kertoivatkin luontoalueiden perinteisesti keräävän paljon kommentteja niitä koskevissa kaavatöissä. Myös tutkimuksessa mukana olleissa kaavahankkeissa luontoalueet keräsivät runsaasti merkintöjä ja kommentteja sekä karttakyselyiden että myös muiden osallistumismenetelmien kautta. Vaikka suurin osa kaupunkiluontoa koskevista vastauksista kohdistui haastateltavien mukaan jo suunnittelijoiden tiedossa oleviin alueisiin, kuten puistoihin, karttakyselyiden kautta saatiin myös uutta tietoa.

Haastateltavien mukaan karttapohjaiset osallistumismenetelmät olivat hyödyllisiä myös muihin kuin kaupunkiluontoon liittyvien asioiden kartoittamisessa. Suunnittelijat olivat yksimielisesti tyytyväisiä karttakyselyiden käyttöön, ja kaikki olivat halukkaita hyödyntämään kyseistä menetelmää myös tulevilla suunnitteluhankkeissa. Tyytyväisyys karttakyselyiden tarjoamaan vuorovaikutukseen ei kuitenkaan kertonut täysin menetelmän hyödyllisyydestä, sillä karttakyselyiden vaikuttavuus lopulliseen kaavaan ei ollut yksiselitteistä. Tutkimushaastatteluissa kuultiin monia onnistuneita esimerkkejä vaikuttavuudesta: Helsingin yleiskaavaan päätyneet viheralueet Vantaanjoen varrelta, Mikkelin keskusta-alueen suurentaminen kaavassa ja puistoalueiden huomioiminen Urban Helsinki -kollektiivin varjokaavassa. Onnistumisista huolimatta haastateltavat olivat kohdanneet myös runsaasti haasteita karttapohjaisten osallistumismenetelmien suhteen. Ongelmia oli ollut muun muassa resurssien riittävydessä, vastauksien hyödynnettävyydessä ja

tiedottamisessa. Lisäksi kaikki haastateltavat olivat kohdanneet kritiikkiä kyselyiden edustavuudesta ja luotettavuudesta. Tutkimushaastatteluiden avulla päästiin syventymään näihin asioihin ja vastaamaan kolmeen tutkimuskysymyksen, jotka koskivat (1) karttapohjaisten osallistumismenetelmien vaikuttavuutta kaupunkiluonnon suunnittelussa, (2) karttapohjaisten ja perinteisten osallistumismenetelmien vaikuttavuuden eroa ja (3) karttapohjaisten osallistumismenetelmien onnistuneen käytön edellytyksiä

Tutkimushaastatteluiden perusteella voidaan todeta, että karttapohjaisilla osallistumismenetelmillä voi olla vaikutusta kaupunkiluonnon suunnittelussa. Yksittäisten tutkimuksessa mukana olleiden karttakyselyiden vaikuttavuuden havaittiin olleen hyvin tapauskohtaista ja monesta asiasta riippuvaista. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan muistutustenjäätövaiheessa toteutettu kysely oli ainut tutkimuksessa mukana olleista, jonka karttaominaisuudella ei koettu olleen minkäänlaista vaikutusta. Kaikilla muilla tutkimuksessa mukana olleilla kyselyillä oli ollut jonkin tasoista vaikutusta lopulliseen kaavaan. Useimmat haastateltavat kuitenkin kokivat, että karttakyselyillä ei ollut merkittävästi enemmän vaikutusta lopulliseen kaavaan kuin perinteisemmillä osallistumismenetelmillä – vaikutusta ei koettu myöskään olleen vähemmän. Teivaan asemakaava oli ainut haastateltu kaavahanke, jossa karttakyselyllä koettiin olleen selkeästi enemmän vaikutusta kaavaan kuin muilla osallistumismenetelmillä. Karttakyselyn kautta saatiin hyvin erilaista tietoa kuin muiden osallistumismenetelmien kautta, mikä johti kaavaprojektin jatkumiseen uhkakuvista huolimatta.

Monet haastateltavista kokivat vaikutusten jäljittämisen juuri karttakyselyyn haastavaksi, sillä monia kyselyissä esille nousseita asioita oli käsitelty myös muissa osallistumismenetelmissä. Vaikka kyselyissä nousi esille myös täysin uusia asioita, koettiin näin käyvän myös muiden osallistumismenetelmien kanssa. Tästä huolimatta kaikki haastateltavat kokivat karttapohjaiset osallistumismenetelmät tärkeäksi osaksi nykyajan vuorovaikutusta. Haastateltavien mukaan karttakyselyt yhdessä perinteisten osallistumismenetelmien kanssa mahdollistavat kattavan vuorovaikutuksen, jossa

sekä äänekkäillä aktiiveilla että hiljaisemmilla osapuolilla on tasapuoliset mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin. Haastateltavat olivatkin sitä mieltä, että kaikki osallistumismenetelmät ovat yhtä arvokkaita juuri niiden erilaisuuden vuoksi, eikä yhtä menetelmää voi korvata toisella.

Tutkimushaastatteluissa käsiteltiin myös niitä asioita, joiden suunnittelijat uskoivat vaikuttaneen menetelmän vaikuttavuuteen. Koska karttapohjaiset osallistumismenetelmät olivat suurimmalle osalle haastatelluista kohtalaisen uusi tuttavuus, haastatteluissa nousi esille paljon samankaltaisia kohdattuja haasteita. Näiden haasteiden perusteella koottiin edellisessä luvussa esitellyt kuusi ohjenuoraa (Kuva 4 s. 52), joita noudattamalla suunnittelijoilla on paremmat edellytykset onnistua karttapohjaisten osallistumismenetelmien käytössä. Kolmannen tutkimuskysymyksen vastauksena toimivat siten seuraavat onnistumisen edellytykset: (1) valitse ajankohta huolella, (2) varaa riittävästi resursseja, (3) suunnittele huolella, (4) panosta tiedottamiseen, (5) maksimoi hyödynnettävyys ja (6) asenne ratkaisee.

Useissa osallistumista ja vuorovaikutusta käsittelevissä tutkimuksissa on todettu, että perinteiset osallistumismenetelmät eivät enää pysty vastaamaan vuorovaikutusta koskeviin odotuksiin (Kahila-Tani et al. 2016; Kyttä & Kahila 2006; Staffans 2004). Paikkatietojärjestelmiä hyödyntävät karttapohjaiset osallistumismenetelmät tarjoavat kuitenkin keinon kerätä runsaasti uutta kokemusperäistä tietoa (Kyttä & Kahila 2006) ja vastata erityisesti kaupunkiluonnon suunnittelussa osallistumisen lisääntyneisiin vaatimuksiin (Brown 2012). Tutkimushaastattelut osoittivat, että karttakyselyiden tehokkaasta hyödyntämisestä ja sen vaatimista ponnisteluista on vielä kuitenkin runsaasti opittavaa. Karttapohjaisten osallistumismenetelmien käyttö tulee tulevina vuosina lisääntymään runsaasti, joten myös tarve lisätutkimuksille on merkittävä. Suomessa käytetyistä karttakyselyistä ja niiden vaikutuksista olisi hyödyllistä koostaa kattavampi selvitys. Brownin ja Kytän (2014) mukaan tulevaisuudessa olisi hyötyä myös tutkimuksille, joissa esitellään onnistuneita esimerkkejä kyseisten menetelmien käytöstä ja selvitetään PPGIS-menetelmien hyödyntämiseen liittyviä ja vaikuttavia asioita, kuten suunnittelijoille, päättäjille

ja osallisille tarjottavia resursseja ja kannusteita. Menetelmän tehokkaan käytön varmistamiseksi olisi myös suotavaa koostaa suunnittelijoiden käyttöön tarkoitettu kattava opas karttakyselyiden hyödyntämisestä suunnittelussa.

Tässä tutkimuksessa opittujen asioiden ja niiden perusteella koottujen ohjenuorien avulla menetelmän hyödyntämistä ja vaikuttavuutta on mahdollista parantaa tulevaisuudessa. Jos suunnittelijoiden asenne osallistumista kohtaan on oikea ja osallistumiseen ja vuorovaikutukseen valmistaudutaan huolellisesti, karttapohjaisten osallistumismenetelmien avulla osallistuminen voi olla sekä vaikuttavaa että kaikille osapuolille hyödyllistä ja mielekästä.

7. Kiitokset

Haluaisin kiittää Suomen ympäristökeskusta, sekä erityisesti ympäristöpolitiikan keskusta ja ohjaajiani Kaarina Vartiaista ja Heli Saarikoskea. Kiitos, että tutustutitte minut tähän mielenkiintoiseen aiheeseen ja mahdollistitte tämän pro gradu -tutkimuksen. Kiitos myös Kirsi Forssille ja koko Mapita Oy:lle yhteistyöstä ja tutkimusavusta sekä ohjaajalleni Riikka Puhakalle ja koko Helsingin yliopiston Lahden yksikölle.

8. Kirjallisuus

Arola, T. 2002: *Vuorovaikutteinen kaavoitus ja kuntalaisten vaikuttaminen: kansalaisyhteiskunnan, suunnittelun ja päätöksenteon kohtaaminen maankäytön suunnittelussa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. 91 s.

ATLAS.ti: Qualitative data analysis. Tiedot noudettu 20.11.2018: www.atlasti.com

Balram, S., & Dragičević, S. 2005: Attitudes toward urban green spaces: integrating questionnaire survey and collaborative GIS techniques to improve attitude measurements. *Landscape and Urban Planning* 71: 147–162.

Bedimo-Rung, A., Mowen, A. J., & Cohen, D. A. 2005: The significance of parks to physical activity and public health. *American Journal of Preventative Medicine* 28: 159–168.

- Beverly, J. L., Uto, K., Wilkes, J., & Bothwell, P. 2008: Assessing spatial attributes of forest landscape values: an internet-based participatory mapping approach. *Canadian journal of forest research* 38: 289–303.
- Bolund, P. & Hunhammar, S. 1999: Ecosystem services in urban areas. *Ecological Economics* 29: 293–302.
- Brown, G. 2012: Public Participation GIS (PPGIS) for regional and environmental planning: Reflections on a decade of empirical research. *Journal of Urban and Regional Information Systems Association* 25: 7–18.
- Brown, G. & Kyttä, M. 2014: Key issues and research priorities for public participation GIS (PPGIS): A synthesis based on empirical research. *Applied Geography* 46: 122–136.
- Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. 2002: Osallisuuden jäljillä. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli J. & Schulman, H. (toim.): *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus. 7–17.
- Collaboration 2018: Tiedot noudettu 10.11.2018 www.collaboration.fi
- Costanza, R., d'Arge, R., De Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'Neill R. V., Paruelo J., Raskin, R. G., Sutton, P. & van der Belt, M. 1997: The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature* 387: 253–260.
- Crowfoot, J. E., & Wondolleck, J. M. 1990: *Environment disputes: Community involvement in conflict resolution*. Washington, D.C.: Island Press. 278 s.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014: Monenlainen tapaustutkimus. *Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä* 11.
- Fagerholm, N., Käyhkö, N., Ndumbaro, F. & Khamis, M. 2012: Community stakeholders' knowledge in landscape assessments – Mapping indicators for landscape services. *Ecological Indicators* 18: 421–433.
- Fuller, R. A., & Gaston, K. J. 2009: The scaling of green space coverage in European cities. *Biology letters* 5: 352–355.
- Helsingin kaupunki: Helsingin yleiskaavan verkkosivut. Tiedot noudettu 13.11.2018: www.yleiskaava.fi
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008: *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 213 s.
- Hynynen, Ari 2000: Ekomoderni suunnittelu paikallisena hallintana. *Vihertyvä kaupunkiseutu: Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne*. 64–85.
- Kahila, M. & Kyttä, M. 2009: SoftGIS as a bridge builder in collaborative urban planning. *Planning support systems best practice and new methods*. 389–411.
- Kahila, M., Forss, K., Saarikoski, H. & Marttila, L. 2018: *Verkkokysely karttakyselyiden käytöstä Suomessa*. Suomen ympäristökeskus & Mapita Oy: Julkaisematon selvitys.
- Kahila-Tani, M., Broberg, A., Kyttä, M. & Tyger T. 2016: Let the Citizens Map –

- Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process. *Planning Practice & Research* 31: 195–214.
- Kasperson, R. E., Golding, D. & Tuler S. 1992: Social distrust as a factor in siting hazardous facilities and communicating risks. *Journal of Social Issues* 48: 161–87.
- Kerro kartalla -palvelu: Tiedot noudettu 20.11.2018: <http://kerrokartalla.hel.fi/>
- Kingston, R. 2002: The role of e-government and public participation in the planning process. *Proceedings of XVI AESOP Congress*. 1–14.
- Kingston, R. 2007: Public participation in local policy decision-making: The role of web-based mapping. *The Cartographic Journal* 44: 138–144.
- Kingston, R., Carver, S., Evans, A. & Turton, I. 2000: Web-based public participation geographical information systems: an aid to local environmental decision-making. *Computers, Environment and Urban Systems* 24: 109–125.
- Koontz, T. M., & Thomas, C. W. 2006: What do we know and need to know about the environmental outcomes of collaborative management? *Public administration review* 66: 111–121.
- Koskiahho, B. 2002: Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli J. & Schulman, H. (toim.): *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus. 36–57.
- Koskiahho, B., Nurmi, J. & Virtanen P. 1999: *Kansalaisen sosiaalipolitiikka: Kansalaisyhteiskunta ja hyvinvointivaltio 2000-luvulla*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY. 309 s.
- Kyttä, M., & Kahila, M. 2006: *PehmoGIS: elinympäristön koetun laadun kartoittajana*. Espoo: Helsinki University of Technology. 176 s.
- Kyttä, M., Kahila, M. & Broberg, A. 2011: Perceived environmental quality as an input to urban infill policy-making. *Urban Design International* 16: 19–35.
- Lahden kaupunki 2017: *Asemakaavan selostus A-2492a: Asemakaavan muutos. Teivaan kylpylähotelli, Kartano, Salpausselkä*. Lahti: Maankäyttö ja aluehankkeet. 42 s.
- Laird, F. N. 1993: Participatory analysis, democracy, and technological decision-making. *Science, Technology & Human Values* 18: 341–61.
- Lapin liitto: Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava. Tiedot noudettu 10.11.2018: www.lappi.fi/lapinliitto/rovaniemen-ja-ita-lapin-maakuntakaava
- Lapintie, K. 2002: Tarinoita takapihalta: Aukkaan ja asiantuntijan kohtaamisia. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli J. & Schulman, H. (toim.): *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus. 158–179.
- Loikkanen, T., Simojoki, T. & Wallenius, P. 1997: *Osallistavan suunnittelun opas luonnonvara-ammattilaisille*. Kuopio: Metsähallitus. 96 s.
- Maankäyttö ja rakennuslaki 1999/132. Helsingissä 5.2.1999

Mapita Oy:

- a) Maptionnaire-palvelu. Tiedot noudettu 10.11.2018:
<https://maptionnaire.com/fi/>
- b) Pro Helsinki 2.0. -kysely. Tiedot noudettu 29.11.2018:
<https://app.maptionnaire.com/fi/315>
- c) Pro Helsinki 2.0. -tulokset. Tiedot noudettu 29.11.2018:
<https://app.maptionnaire.com/fi/analysis/315/urban5helsinki/>
- d) Helsingin yleiskaava -tulokset. Tiedot noudettu 05.12.2018:
<http://yleiskaava.maptionnaire.com/fi/>

McCall, M. K. 2004: *Can Participatory GIS Strengthen Local-level Spatial Planning? Suggestions for Better Practice*. Skudai, Johor, Malaysia: GISDECO 2004. 19 s.

Mikkelin kaupunki:

- a) Kantakaupungin osayleiskaava 2040. Tiedot noudettu 16.11.2018.
www.mikkeli.fi/sisalto/palvelut/kaavoitus/nahtavilla-olevat-kaavat/vireilla-olevat-yleiskaavat/kantakaupungin-osayleiskaava-2040
- b) Mikkelin kaupunki 2014: *Harava-kyselyn tulokset*. Mikkelin Kaupunkisuunnittelu. 18 s.

Mikkola, S. 2008: *Paikkatietojärjestelmä vuorovaikutteisen ympäristösuunnittelun tukena vesienhoidossa*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus 22. 67 s.

Niemenmaa, V. 2002: Asukasaktiivien ääni. Osallistuminen ja osallisuus Helsingin kestävä kehityksen prosessissa. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli J. & Schulman, H. (toim.): *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus. 200–217.

OECD 2001: *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*. Paris: OECD. 108 s.

Pakarinen, T. 2002: Osallistumisen taustalla olevat ajatusmallit ja osallistumisen tulevaisuus. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli J. & Schulman, H. (toim.): *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus. 75–91.

Peltonen, L., Verkasalo, A., Mynttinen, E. & Kangasoja, J. 2012: *Sovittelu osana paikallisten ympäristökiistojen hallintaa. Maankäyttö- ja ympäristökiistojen sovittelun kokeiluhankkeen (SOMARI) kokemuksia, tuloksia ja arviointia*. Aalto-yliopiston julkaisusarja Tiede + Teknologia 9/2012. 152 s.

Perhac, R. M. 1998: Comparative risk assessment: Where does the public fit in? *Science, Technology, & Human Values* 23: 221–41.

Pietilä, M. 2018: A spatial perspective of visitor experiences in national parks – Investigating the potential of Public Participation GIS methods in outdoor recreation planning. *Nordia Geographical Publications* 47:4.

Ramboll Oy 2014: *Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava: Maisema ja luonnonympäristö*. 136 s.

- Rinkinen, K. 2004: *Rivien väliin jäävät asukkaat. Hiljaisten ryhmien osallistaminen ympäristösuunnittelussa*. Vantaa: Vantaan kaupungin paino
- Rowe, G. & Frewer, L. J. 2000: Public participation methods: a framework for evaluation. *Science, Technology & Human Values* 25: 3–29.
- Rowe, G. & Frewer, L. J. 2004: Evaluating public-participation exercises: a research agenda. *Science, Technology & Human Values* 29: 512–556.
- Roy, S., Byrne, J., & Pickering, C. 2012: A systematic quantitative review of urban tree benefits, costs, and assessment methods across cities in different climatic zones. *Urban Forestry and Urban Greening* 4: 351–363.
- Sanastokeskus TSK, 2018: *Geoinformatiikan sanasto*. TSK 61. Helsinki: Maanmittauslaitos. 25–26
- Sieber, R. 2006: Public participation geographic information systems: A literature review and framework. *Annals of the association of American Geographers* 96: 491–507.
- Sitowise Oy:
- a) Harava- karttakyselypalvelu. Tiedot noudettu 7.2.2019:
www.sitowise.com/fi/palvelut/smart-city-liikenteen-tietopalvelut/harava
- b) Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040. Tiedot noudettu 16.11.2018:
www.query.eharava.fi/1057
- Staffans, A. 2004: *Vaikuttavat asukkaat: Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina*. Espoo: Helsinki University of Technology. 333 s.
- Tietoarkisto: Aineistohallinnan käsikirja. Tiedot noudettu 20.11.2018:
www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html
- Tulloch, D. 2007: Public participation GIS (PPGIS). Teoksessa K. Kemp (toim.): *Encyclopedia of geographic information science*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications. 584 s.
- Tzoulas, K., Korpela, K., Venn, S., Yli-Pelkonen, V., Kaźmierczak, A., Niemelä, J. & James, P. 2007: Promoting ecosystem and human health in urban areas using Green Infrastructure: A literature review. *Landscape and urban planning* 81: 167–178.
- Urban Helsinki: Urban Helsinki -kollektiivin verkkosivut. Tieto noudettu 12.11.2018: www.urbanhelsinki.fi/
- Ympäristöministeriö 2007: Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2017, *Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa*. Helsinki: Ympäristöministeriö. 85 s.
- Ympäristövaliokunnan mietintö 6/1998: HE 101/1998 Helsingissä 15.12.1998.
- Viherympäristöliitto ry 2017: *Kaupunkivihreä: opas toimintaan*. Alkuperäinen teos: WHO Regional Office for Europe 2017: *Urban green spaces: a brief for action*. 24 s.

Wolf, I. D., Wohlfart, T., Brown, G., & Lasa, A. B. 2015: The use of public participation GIS (PPGIS) for park visitor management: A case study of mountain biking. *Tourism Management* 51: 112–130.

9. Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

1(3)

Kerro kyseisen työkalun hyödyntämisprosessista:

- Miksi päädyttiin käyttämään kyseistä työkalua?
- Mitä haluttiin saavuttaa? / Mitä odotuksia työkalulle oli?
- Missä suunnitteluprosessin vaiheessa työkalua käytettiin? Käytettiinkö useammassa vaiheessa?
 - a. Miksi se katsottiin hyödylliseksi juuri tässä vaiheessa?
 - b. Miksi ei muissa vaiheissa?

Arvioi työkalun toimivuutta vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan kannalta

- Millaista vuorovaikutusta hankkeessa tapahtui kyselyn kohderyhmän, vastanneiden ja hankkeen järjestäjien välillä?
 - a. Mihin vaiheisiin vuorovaikutusta liittyi ja millaista se oli (mitä tiedotusväyliä käytettiin)?
 - b. Sisältyikö kyselyyn vuorovaikutteisia elementtejä (esim. osallistuja-suunnittelija välinen vuoropuhelu)?
 - c. Jos ei, niin luuletko, että kyselyä (työkalua) olisi mahdollista viedä vuorovaikutteisempaan suuntaan? Mitä keinoja tähän voisi olla?
- Millaisia ristiriitoja hankkeeseen ja kyselyyn mahdollisesti liittyi? (Esimerkiksi eriävät vastaukset ja vahvat mielipiteet, jotka ovat alkuperäisen suunnitelman vastaisia)
 - a. Miten ne ilmenivät?
 - b. Miten ristiriitaiseen palautteeseen suhtauduttiin?

Mitä työkalun avulla saavutettiin?

- Minkälaista tietoa ja palautetta työkalun avulla saatiin?
 - Mitä osa-alueita erityisesti nostettiin esille?
Kaupunkiluonto/Viheralueet?
- Millä tavoilla työkalun tuottamaa tietoa käsiteltiin (jotta saatu tieto oli hyödynnettävää)?
- Oliko työkalu tehokas keino saada tarvittavaa tietoa? Millä tavalla se erosi muista tiedonkeruumenetelmistä?
 - a. Oliko saatu tieto mielestäsi luotettavaa ja / tai olennaista?

- b. Oliko saatu tieto hyväksyttävää ja / tai perusteltua päätöksentekoa varten?
- c. Liittyikö siihen mitään ongelmia hyödynnettävyyden näkökulmasta?
- Lisäsikö työkalun käyttö osallistumista halutulla tavalla?
 - a. Konkreettisia esimerkkejä
- Toteutuivatko työkalulle asetetut odotukset?
 - a. Konkreettisia esimerkkejä
 - b. Jos toteutuivat, mikä teki sen mahdolliseksi?
 - c. Jos eivät, mikä tähän oli syynä?

Miten työkalun avulla kerättyä tietoa hyödynnettiin?

- Miten hankkeen ratkaisussa näkyvä kansalaisten osallistuminen?
 - Vaikuttivatko vastaukset palvelujen / toimintojen sijoittumiseen? Jos johonkin muuhun, mihin? Miten? Konkreettisia esimerkkejä.
 - a. Vaikuttivatko vastaukset kaupunkiluontoon ja viheralueisiin?
 - Muuttuiko alkuperäinen suunnitelma kyselyn tulosten perusteella?
 - a. Jos ennen kyselyä oli olemassa esim. luonnos suunnitelmasta, miten luonnos mahdollisesti muuttui?
- Hyödynnettiinkö työkalun avulla saatua tietoa mielestäsi riittävästi hankkeessa?
 - a. Konkreettisia esimerkkejä
- Oliko kyselyllä vaikutusta suunnitteluprosessin etenemiseen?
- Kulkeutuiko työkalun / karttakyselyn avulla saatu tieto mukana koko hankkeen ajan?

Mitä työkalun käytöstä opittiin?

- Opittiinko prosessin myötä jotakin uutta?
 - a. Jos oppimista tapahtui, oliko se henkilö- ja / tai organisaatiotasolla?
- Tuliko työkalun käytöstä palautetta?
 - a. Jos tuli, keneltä ja millaista?
 - b. Kysyittekö itse palautetta esimerkiksi palautekyselyllä?
- Mitä vinkkejä antaisit muille, jotka käyttävät samanlaista työkalua/vetävät samanlaisia osallistavia hankkeita? / Millaisia taitoja vaaditaan?

Haluatteko kertoa vielä jotakin muuta hankkeeseen ja / tai työkaluun liittyvää?

Mitä muita osallistumismenetelmiä hyödynnettiin hankkeessa (esim. “osallistumispeli”)?

- a. Miksi päädyttiin käyttämään juuri kyseistä työkalua?
- b. Tukivatko osallistumismenetelmät toisiaan?

Jos hankkeesta valitettiin, nousiko valituksissa samat asiat esille kuin karttatyökalussa?